

SÜNTAKS

MATI ERELT

1. Uurimislugu

1.1. Algusest kuni II maailmasõjani

Esimestes eesti keele grammatikates, mis olid mõeldud eelkõige saksa soost pastoritele, käsitleti eesti keele lauseõpetust väga pögusalt või üldsegi mitte. Eesti keele süntaksi uurimisest saab hakata rääkima alles 19. sajandi algusest alates, kui hakkas ilmuma H. J. Rosenplänteri ajakiri „Beiträge zur genauern Kenntniss der ehstnischen Sprache” (1813–1832). Ajakirjas avaldasid kirjutisi eesti lauseõpetuse alalt Rosenplänter ise, samuti tema kaastöölised Otto Wilhelm Masing, Kristjan Jaak Peterson, Johann Friedrich Heller jt.

Esimene süstemaatiline teaduslik ülevaade eesti keele süntaksist on Eduard Ahrensi grammatika „Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes” 2. trüki (1853) II osa. (Grammatika 1. trükk ilmus 1843 ega sisaldanud veel lauseõpetust.) Sellele grammatikale on toetunud paljud hilisemad lauseõpetuse käsitlused. Niisama tähelepanuväärne on ka Ferdinand Johann Wiedemanni teadusliku grammatika „Grammatik des Ehstnischen Sprache” (1875) süntaksiosa, milles erinevalt Ahrensi grammatikast oli juba ka liitlause käsitus. Ahrensi ja Wiedemanni grammatikad olid deskriptiivsed.

Esimeses eestikeelses eesti keele grammatikas, s.o Karl August Hermannini grammatikas (1884) süntaksiosa paraku puudus. Esimene eestikeelne eesti keele lauseõpetus sisaldub Valga kooliõpetaja Hans Eineri vähenõudlikus õpikus „Eesti keele õpetus rahvakoolidele” (1885). Sellest tunduvalt põhjalikum, kuid siiski mitte eriti õnnestunud on Hermannini „Eesti keele Lauseõpetus” (1896). Hermannini puhul tuleb eriti esile tõsta tema osa eestikeelse grammatikaterminoloogia loomisel. Ka väga paljud süntaksiterminid on tema loodud, nt *lihtlause*, *alus*, *kõide*, *sihitis*, *osasihitis*, *täissihitis*, *lisand*, *liitlause* jne.

Olulisel kohal eesti süntaksiuurimise ajaloos on Lauri Kettuneni töö „Lauseliikmed eesti keeles” (1924). See soome grammatika eeskujudest lähtuv uurimus, mis oli mõeldud ülikooliõpikuks, fikseerib lauseliigenduse põhimõtted ja eesti lauseliikmete süsteemi enam-vähem sellisena, nagu ta sageli veel praegugi eesti keele grammatikates esineb. Kettunen peab lauseelementide (lauseliikmete) liigitamisel primaarseks grammatilisi ehk süntaktilisi seoseid, eelistades seega vormi sisule.

Teised 1920–1940 ilmunud lauseõpetused Kettuneni tasemeni ei küüni. Olukorras, kus eesti kirjakeel polnud veel päris küps, on loomulik, et tegeldi põhiliselt normatiivsete kooli- ning rahvagrammatikate koostamisega. See-sugustest lauseõpetustest väärivad tähelepanu järgmised: Harald Põld „Eesti keeleõpetus. II jagu. Lauseõpetus” (1922), Kaarel Leetberg „Eesti lauseõpetus keskkoolidele” (1925) (originaalne, keeleuuendusvastane käsitlus), Elmar Muuk ja Mihkel Tedre „Lühike eesti keeleõpetus II. Tuletus- ja lauseõpetus” (1930). Viimases esitatud reeglid, mis annavad kohati ülemäära lihtsustatud pildi eesti keele lauseehitusest, jäid väga kauaks püsima meie kooliõpetusse. Lauseõpetuse küsimusi käsitles ka Johannes Aavik oma paljudes artiklites ja brošüürides ning raamatus „Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika” (1936). Aavik üritas degermaniseerida eesti keele lauseehitust, lähendada seda soome keele süntaksile. Aaviku kriitikat, aga ühtaegu ka Andrus Saareste enda süntaksikäsitlust (ühildumine, objekt, sõnade järjekord) saab lugeda tema raamatust „Eesti õigekeelsuse päevaküsimustest” (Saareste 1937).

Eesti keele lauseõpetuse süvauurimusteni Eesti Vabariigi ajal veel ei jõutud. Esile tõstmist väärivad ehk vaid Rein Nurkse uurimus „Adjektiiv-atribuudi kongruentsist eesti keeles” (1937), originaalseid ideid sisaldab ka Leetbergi sõnajärje käsitlus (1933).

1.2. II maailmasõjast tänapäevani

Ka mõnda aega pärast sõda ei toimunud süntaksiuurimises, nagu meie keeleelus üldse, midagi eriti olulist. Põhiliselt avaldati kooliõpikuid, neile lisaks üksikuid artikleid. Uue figuurina ilmus eesti grammatikute hulka Kristjan Kure, kes juba enne sõda oli kirjutanud Nõukogude Venemaal eesti keele õpikuid. Seda tegevust jätkas ta siingi. Vene lingvistikakooli mehena üritas ta neid põhimõtteid juurutada ka Eestis. Kure tõi oma õpikutes, samuti mitmes artiklis eesti keele lauseanalüüsi tähenduskriteeriumi ja sellest lähtudes üritas muuta senist lauseliikmete süsteemi, näiteks täiendada eesti süntaksikäsitlust käändsõnalise öeldise ja kaudsihitise mõistega.

Kure uuendustel oli küll vähe pooldajaid, kuid vähemasti tõstsid need süntaksi grammatikute huviorbiiti. Ajakirjas Keel ja Kirjandus peeti maha pikk ja äge süntaksidiskussioon (eelkõige kaudsihitise ja käändsõnalise öeldise üle), kus peale jäid meie traditsioonilise süntaksikäsitluse pooldajad. 1957. a ilmus ja jäi pikaks ajaks keskkoolis kasutusele Nikolai R Emmeli, Johannes Valgma ja Elli Riikoja „Eesti keele grammatika VIII–X klassile”, mis on koostatud Kettunenist lähtuvaid põhimõtteid järgides. Traditsioone järgib ka järgmine, Eduard Vääri „Eesti keele õpik keskkoolile” (1968, 10. tr 1980). (Uue kursi võtab hiljem Peep Nemvaltsi ja Silvi Vare „Eesti keele õpik X klassile” (1984), mille süntaksiosa autoriks on Peep Nemvalts. Uues süntaksiõpikus minnakse sõnaühendisüntaksilt üle nn moodustaja- ehk fraasisüntaksile.)

1950. aastate kesksaak on see aeg, mil eesti keeleelu hakkas jälle hoogu sisse saama. 1947. a loodud Keele ja Kirjanduse Instituut (KKI) oli muutud-

nud arvestatavaks keeleteaduse keskuseks, mis 1956. aastast alates hakkas välja andma oma uurimuste sarja. 1955. aastal hakkas ilmuma Emakeele Seltsi aastaraamat, 1958. a ajakiri Keel ja Kirjandus. KKI põhiliseks tööülesandeks oli küll sõnaraamatute koostamine, kuid selle kõrval hakkas ilmet võtma ka eesti keele ning läänemeresoome keelte süntaksi uurimine. Esiolgu toimus see traditsioonilise keeleteaduse meetoditega. Kaitsti mitmeid süntaksiteemalisi kandidaadiväitekirju: Elna Pajusalu „Läänemeresoome keelte väliskohakäänded” (1958), Arvo Laanest „Substantiivne atribuut läänemeresoome keeltes” (1959b), Karl Kont „Käändsõnaline objekt läänemeresoome keeltes” (raamatuna 1963), Lehte Rannut „Ajamäärus eesti keeles” (1961), Helmi Neetar „Aluse ja öeldise ühildumine eesti murretes” (1964a). Juba varem (1954) oli kaitsnud oma venekeelset kandidaadiväitekirja eesti keele infinitiividest Eduard Päll („O roli infinitiva v grammatičeskom stroe èstonskogo jazyka”).

Eesti kirjakeele süntaksi saamise uurimisobjektiks oli teinud võimalikuks ja vajalikuks kirjakeele stabiliseerumine 1930. aastate lõpuks. Väliste uurimist soodustavate asjaoludena lisandusid grammatika-, sealhulgas süntaksiuurimise kõrge tase Nõukogude Liidus ning mõnel määral ka Soome eeskujud. Nõukogude Liidus polnud aktuaalne mitte üksnes grammatikauurimine kui selline, vaid ka nn teaduslike ehk akadeemiliste grammatikate koostamine. Sellelega tegeldi nii Moskvast kui ka liiduvabariikides. Selle üldise suundumusega kaasa minnes hakati 1950. aastatel teadusliku grammatika koostamise ettevalmistustööd tegema ka Eestis. Fonoloogiaga ja morfoloogiaga tegeldi Tartu ülikoolis, süntaks jäi KKI tegevusvaldkonnaks. Süntaksiuuringute tegemiseks, mis lõppkokkuvõttes pidid välja viima eesti keele teadusliku süntaksi koostamisele, loodi KKIis 1950. aastatel süntaksirühm Karl Mihkla juhtimisel. 1963. a ilmus selle rühma töö tulemusena kogumik „Eesti keele süntaksi küsimusi”, milles käsitletakse lauseehituse üldküsimusi (Kristjan Kure), sõnaühendeid (Karl Mihkla), sõnajärge (Nikolai Remmel), aluse ja öeldise ühildumist (Johannes Valgma). Remmeli ja Valgma uurimused on senini kõige põhjalikumad uurimused eesti keele sõnajärje ja ühildumise alal. Süntaksirühma olulisim töö on aga kavandatud akadeemilise süntaksi esimene osa: „Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause” (EKLP I, 1974). Teos annab ülevaate eesti keele lihtlause struktuurist lauseliikmete kaupa. Alustati ka süntaksi II osa, s.o lihtlause süntaksi koostamist, kuid osa autorite surma tõttu jäi see töö lõpetamata. Kõige kaugemale edenes põimlause käsitleva peatüki kirjeldus. Rannuti põimlausealastest artiklitest koostati pärast tema surma monograafia „Põimlause eesti keeles” (1981). Süntaksirühm likvideeriti 1975. aastal. Traditsioonilises laadis tehtud töödest tuleks veel nimetada Aavo Valmise kandidaadiväitekirja „Lisand eesti kirja-keeles” (1973) ning Mihkla ja Valmise koostatud õpikut „Eesti keele süntaks kõrgkoolidele” (1979).

Loetletud töödes ei kajastu kuigivõrd maailma keeleteaduse uuemad suunad. Viimaseid arvestada püüdev uurimine sai alguse 1960. aastate algul eelkõige Tartu ülikoolis. 1950. aastate lõpu ja 1960. aastate alguse Hruštšovi

sula ajal hakkasid Nõukogude Liidu keeleteaduses levima strukturaallingvistika ideed, mis jõudsid üsna kohe ka Tartusse. 1965. a loodi TRÜ eesti keele kateedri juurde Huno Rätsepa initsiatiivil strukturaallingvistika töörühm, mis hiljem kandis nime generatiivgrammatika grupp (GGG). Rühm andis välja kahte uurimuste sarja: „Keel ja struktuur” (1965–1978, 10 vihikut) ning pikemate uurimuste (väitekirjade) sarja „Keele modelleerimise probleeme” (1966–1975, 7 köidet). Rühma liikmetelt ilmus nii neis sarjades kui ka mujal mitmeid tähelepanuväärseid süntaksiuurimusi, nt Ellen Uuspõllu kandidaadiväitekiri „Määrusliku *des-*, *mata-*, *nud-* (*-nuna-*) ja *tud-* (*-tuna-*) konstruktsiooni struktuur ja tähendus” (1966), milles käsitleti eesti keele lauselühendeid transformatsioonigrammatika vahenditega, ja Huno Rätsepa doktoriväitekiri „Eesti keele lihtlausete tüübid” (raamatuna 1978), kus kirjeldati valentsigrammatika põhimõtetest lähtuvalt eesti verbide rektsioonistrukture. Käsikirja jäänud süntaksiteemalised kandidaadiväitekirjad on Mati Erelti „Komparatiivse adjektiiviga laused eesti keeles. (Semantiline analüüs.)” (1971) (generatiivsemantiline komparatsioonikäsitlus) ja Jüri Valge „Lause liikmete koordinatsioonivõimalused tänapäeva eesti keeles” (1981). 1970. aastatel rühm lagunes, selle liikmed jätkasid tööd TRÜs, KKIs ja TPedIs.

Paralleelselt GGGga harrastasid moodsat grammatikauurimist juba 1960. aastatel ka mitmed Tallinna lingvistid. Tähelepanuväärseim uurimus oli Henno Rajandi kandidaadiväitekiri „Eesti impersonaali ja passiivi süntaks” (1968/1999) – kõige järjekindlamalt generatiivne süntaksiuurimus, mis Eestis kunagi tehtud.

1960. aastate grammatikauurimise, sh süntaksiuurimise põhitulemuseks oli teoreetiliste ja metodoloogiliste aluste uuenemine. Teistmoodi mõtleval uurijail tekkis tahtmine realiseerida oma ideid ka uut tüüpi grammatika näol. Selle soovi propageerimine (eelkõige Mati Hindi ja Mati Erelti poolt) viis selleni, et 1976. a moodustati KKIs süntaksirühma asemele grammatikarühm. Rühma juhiks sai Henno Rajandi ja rühma tuumiku moodustasid endised GGG liikmed. Grammatikarühma ülesandeks sai eesti keele teadusliku grammatika koostamine. Töö toimus kahes etapis. Algul tegeldi uurimistööga, alates 1983. aastast hakati koostama grammatikat ennast. Ettevalmistaval uurimisperioodil hakati välja andma grammatikauurimuste sarja „Ars Grammatica”. Selles sarjas on ilmunud üle 30 vihiku ning nende seas terve rida süntaksialaseid töid: Henno Rajandi, Helle Metslang „Määramata ja määratud objekt” (1979), Helle Metslang „Küsilause eesti keeles” (1981), Joel Sang „Eitus eesti keeles” (1983), Kaja Tael „Sõnajärjemallid eesti keeles (võrrelduna soome keelega)” (1988b), Mati Erelt „Eesti lihtlause probleeme” (1979a), „Eesti lauseõpetuse põhimõtteid” (1986), „Liitlause eesti keeles” (1986a), „Sekundaartarandid eesti keeles” (1987), „Eesti lauseliikmeid” (1989) jne. Samas sarjas on Mati Ereltilt ilmunud ka töid eesti adjektiivisüntaksi kohta, mis on hiljem ühendatud raamatuks „Eesti adjektiivide süntaks” (1986c).

Grammatika süntaksit käsitlev II osa (EKG II = Mati Erelt jt „Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri”) ilmus 1993. a. See on seni ilmunud sün-

taksitest kõige põhjalikum ja ka teoreetilistelt alustelt teistest erinev. See on moodustajasüntaks ehk fraasisüntaks, selles on rakendatud mitmeid funktsionaalse lingvistika põhimõtteid, nagu tsentri ja perifeeria põhimõte, seal on mitmeid valdkondi, mida varem pole üldse käsitletud või on seda tehtud väga põgusalt, nt süntaktilised protsessid, pronominalisatsioon, teema-reema-liigen-dus, modaalsus jne. Ka oma ülesehituselt on see süntaks teistest täiesti erinev.

EKG ei olnud siiski esimene täismahus teaduslik grammatika, mis pärast sõda kaante vahele sai. Rootsist oli varem ilmunud Valter Tauli kaheosaline eesti keele grammatika nii eesti kui ka inglise keeles. Selle süntaksiosa „Eesti grammatika II. Lauseõpetus” (1980; ingliskeelne, mõnevõrra modifitseeritud variant ilmus 1983) on tähelepanuväärne nii oma mahukuse kui ka oma-pärase käsitusviisi poolest. Põhimõisteks on siin võetud sõnaühend. Lause-ehitust ei kirjeldata mitte lauseliikmete, vaid sõnaliikide ja morfoloogiliste kategooriate termineis esitatud sõnaühendite kaupa.

Teadusliku grammatika valmimise järel on EKI kaotanud oma positsioo-ni grammatikauurimises. Süntaksiuurimine on jäänud ülikoolide uurijate kan-da. Ka uurimises endas on toimunud olulisi muutusi. Praegune süntaksiuuri-mine on seniselt suhteliselt eestikeskselt uurimiselt ümber orienteerunud tüpoloogilisele. Uurimistöös on hakatud kasutama tekstikorpusi. Lisaks kir-jutatud keelele on hakatud huvi tundma ka suulise keele vastu. Kuid süntak-siuurimise praeguse olukorra ja probleemide analüüs on juba käesoleva üle-vaate järgmise peatüki ülesanne.

Eesti keele süntaksi uurimise lühikronoloogia

Algusest II maailmasõjani

- Eesti keele süntaksi uurimine algas H. J. Rosenplänteri ajakirja „Beiträge zur genauern Kenntniss der ehstnischen Sprache” (1813–1832) ilmu-misega.
- Esimene süstemaatiline teaduslik ülevaade eesti keele süntaksist oli E. Ahrensi grammatikas „Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes” 2. tr (1853).
- F. J. Wiedemanni teaduslik grammatika „Grammatik des Ehstnischen Sprache” (1875) täiendas Ahrensi süntaksikirjeldust liitlause käsitluse-ga.
- Esimene ulatuslikum eestikeelne eesti keele süntaks oli K. A. Hermannini „Eesti keele Lause-õpetus” (1896), kust pärineb hulk praeguseni kasu-tusel olevaid süntaksitermineid.
- Traditsioonilisele eesti keele süntaksile pani aluse L. Kettuneni „Lause-liikmed eesti keeles” (1924), mis tugines soome keele grammatika ees-kujudele.

Pärast II maailmasõda

- KKI süntaksirühm K. Mihkla juhtimisel koostas põhjaliku traditsiooni-lise ülevaate eesti keele lauseehitusest: K. Mihkla jt „Eesti keele lause-õpetuse põhijooned I. Liitlause” (1974).

- TRÜ generatiivgrammatika grupp (GGG) (1965–1973) tõi eesti keele süntaksiuurimisse moodsad meetodid. GGG silmapaistvamaid töid oli H. Rätsepa „Eesti keele lihtlauset tüübid” (1978).
- 1976 moodustatud KKI grammatikarühm andis välja uurimuste sarja „Ars Grammatica” (üle 30 vihiku) ning koostas eesti keele teadusliku grammatika, sh süntaksi: M. Erelt jt „Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri” (1993).
- Rootsis ilmus V. Tauli „Eesti grammatika II. Lauseõpetus” (1980).

1990–praeguseni

- Süntaksiuurimises on hakanud domineerima tüpoloogiline uurimissuund ning kirjeldused põhinevad tekstikorpustel.

2. Süntaksiuurimise praegune olukord ja perspektiivid

Praeguseks on olemas mitte küll väga detailne ja ühtlaselt selge, kuid siiski päris hea pilt eesti keele lauseehitusest. Selle loovad kõigepealt kolm (teaduslikku) terviksüntaksit: Karl Mihkla jt „Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause” (1974), Valter Tauli „Eesti grammatika II. Lauseõpetus” (1980) ning Mati Erelt jt „Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri” (1993). Iga terviksüntaks kajastab oma aja uurimisseisu. EKG süntaks kajastab 1980. aastate lõpu seisut. Pärast EKG valmimist on eesti süntaksiuurimises toimunud mitmeid, juba eespool nimetatud kvalitatiivseid muutusi. Domineerima on hakanud funktsionaal-tüpoloogiline uurimissuund, uurimistöö on hakanud (osaliselt) põhinema tekstikorpustel, vähesel määral on hakatud tegelema suulise keelega ning vähemalt tähelepanu on juhitud muudegi keelekujude süntaktilise uurimise vajadusele. Uute kirjeldusaspektide esilekerkimine on loonud vajaduse koostada EKGd täiendav terviksüntaks ning selleks on hakatud tegema ka ettevalmistusi (Erelt, Hennoste 2002). Uue teadusliku terviksüntaksi koostamise võikski lugeda eesti praeguse süntaksiuurimise põhiülesandeks. Järgnev annab loodetavasti mingi ettekujutuse sellest, kui realistlik selle ülesande täitmine lähitulevikus on. Vaatleme tehtud ja tehtava uurimistöö representatiivsust teemade, allkeelte ja ainestiku aspektist, samuti püüame hinnata uuringute kaetust projektide ja inimestega.

2.1. Osade uuritus

Sõnaliigid

1976. a peeti Keele ja Kirjanduse Instituudis diskussioon sõnaliikide kohta; vt „Kuidas käsitada sõnaliigi mõistet? (Diskussiooni materjale)” (1977). Erinevaid seisukohti esitasid Ülle Viks (1977), Tiit-Rein Viitso (1977a, 1977b) ja Mati Erelt (1977a), mõned aastad hiljem avaldas põhimõttelise kirjutise sõnade liigitamise kohta ka Valmen Hallap (1984). Domineerima jäi siiski arusaam, et sujuvat üleminekut eri sõnaliikide vahel tuleb kirjeldada kui nor-

maalist nähtust, mitte kui erandit või liigitusviga. Sõnaliigituses (nagu mujalgi) hakati lähtuma tsentri-perifeeria põhimõttest ning võeti kasutusele prototüübi mõistel põhinev liigitus (Erelt 1980a). Neid põhimõtteid rakendati ka EKGs, kus on esitatud seni kõige põhjalikum ülevaade eesti keele sõnaliikidest. EKG sõnaliigituses võetakse arvesse ühteagu nii sõna kategoriaalset tähendust ja potentsiaalset süntaktilist funktsiooni kui ka morfoloogilist vormistust. Varasemates sõnaliigitustes esineb ühe aspekti ületähtsustamist. Funktsionaalse aspekti ületähtsustamisest johtub näiteks see, et konjunktsioonidena ja interjektsioonidena on käsitletud muidki siduvaid *resp.* hüüundi rollis esinevaid sõnu ning terveid väljendeidki (nt Palmeos 1967). Suulise kõne uurimisel kipub uuemalgi ajal vormiline aspekt ära kaduma (vt nt Tiit Hennoste partiklite käsitlust – Hennoste 2002a).

Eesti sõnaliikide käsitlused on üldjuhul paigutatud morfoloogiapeatükki, ehkki õigem oleks sõnaliikide üldkäsitlus esitada morfoloogiast (ja ka süntaksist) lahus omaette peatükina kohe grammatika algul ning nende morfoloogia ja süntaksi täpsem kirjeldus vastavates peatükkides. Nii ongi mitme teise keele grammatikais tehtud.

Üksikuurimusi on peaaegu kõikide sõnaliikide kohta. Verbi on süntaktilisest aspektist põhjalikult kirjeldanud Huno Rätsep (eriti 1978). Rätsep on esitanud eesti keele verbikesksed lausemallid (s.o verbide reksioonistruktuurid), selgitanud ühend- ja väljendverbide vabadest verbiühenditest eristamise kriteeriume, piiritletud modaalverbide klassi jne. Kahjuks pole Rätsep koostanud mallidele täienduseks valentsisõnastikku. Raili Pooli väike muulastele mõeldud verbide reksioonisõnastik (1996) ei suuda selle puudumist sugugi korvata. Adjektiivide on süntaktilisest aspektist kirjeldanud Mati Erelt (1986a). Adjektiividegi puhul puudub valentsisõnastik. Palju käsitletud probleemiks on olnud nn käändumatu omadussõna vahekord nimisõna, eriti pärisnime genitiivivormiga täiendi positsioonis. Käändumatu omadussõna ja sellega seostuvate ortograafiaprobleemide teemal peeti Keeles ja Kirjanduses kaks diskussiooni – üks 1958., teine 1968. aastal, nende nähtuste detailse analüüsi esitas hiljem Valmen Hallap (1986). Nimisõnu nende kategoriaalse defektsuse aspektist on käsitlenud Mai Tiits (1983). Adverbide kohta on traditsioonilised ülevaated esitanud Astrid Villup (1969) ning Asta Veski (1970). Villup on lähemalt vaadelnud viisiadverbe (1953), Tiits on kirjeldanud seisundiadverbe (1982). Numeraali ülevaate on esitanud Arnold Kask (1965). Sealsamas leidub ka Paula Palmeose sulest pronoomenite tervikülevaade. Ülile Viks on käsitlenud nn lausesiseste asendajatena toimivaid pronoomeneid – refleksiiv-, retsiprook-, determinatiiv- ja possessiivpronoomeneid (1972a, 1972b, 1973, 1980). Erelt on hiljem üritanud muuta lausesiseste asendajate all-liigitust ning jätnud pronoomeniliikide seast välja possessiiv- ja determinatiivpronoomenid ning viinud need refleksiivpronoomenite alla (1999, 2000). Personaalpronoomenite kohta on Pool näidanud, et 3. isiku asesõna täis- ja lühivorm (*tema* ja *ta*) käituvad erinevalt (1999). Renate Pajusalu on käsitlenud oma doktoriväitekirjas „Deiktikud eesti keeles” (1999) ning ka hiljem (2000) demonstratiiv- ja indefiniitpronoomeneid. Relatiiv-

pronoomenite käitumist eesti keele relatiivlauses on vaadelnud Hannu Remes (1992) ja Erelt (1999c). Proadverbe on käsitletud muudest adverbidest eraldi EKGst alates, kusjuures mõlemast aspektist, s.o pro-aspektist ning adverbiaspektist all-liigitas neid Erelt (2000b). Konjunktsioonide tervikülevaade on esitanud Palmeos (1967), konjunktsioonide kujunemist ning üksikuid konjunktsioone on käsitlenud Rudolf Karelson (1959, 1963, 1971, 1980, 1987). Uuemad sidesõnade käsitlused puuduvad. Ka traditsioonilised kaassõnakäsitlused pärinevad samadelt autoritelt – Palmeoselt (1973) ja Karelsonilt (1972, 1978, 1985, 1986, 1988). Uuematest käsitlustest on esile tõsta Martin Ehala kirjutisi mõne kaassõna arengust või arenguvõimalusest (1994, 1999). Hüüdsõnade tervikülevaade pärineb taas Palmeoselt (1967), interjektsiooni vahetõrke adverbidega on käsitlenud Valve Põlma (1975). On terve rida üksikute partiklite (modaaladverbide, interjektsioonide, adpositsioonide jm kirjeldusi), nt *järele*, *järel* ja *järgi* kohta (Palmeos 1974), *nagu* kohta (Metslang 1985), *noh* kohta (Hennoste 1994).

Juhan Tuldava ja Astrid Villup on teinud ka sõnaliikide statistikat (Tuldava, Villup 1976).

Lausemallid

Ehkki lisaks lauseliikmete ja muude lauseosade kirjeldamisele on alati mingil määral tegeldud lause kui terviku struktuuritüüpidega, s.o lausemallidega, algab nende kindlate põhimõtete alusel toimuv ning detailideni ulatuv tutvustus siiski alles Rätsepa töödega. Lähtudes valentsigrammatikast esitab Rätsep oma põhitöös „Eesti keele lihtlausete tüübid” (1978) sadu nn verbikeskseid lausemalle sõnaliikide ja morfoloogiliste kategooriate terminis, visandades muu hulgas ka nende pindstruktuuriliste vormimallide semantiliste alusstruktuuride kirjeldamise põhimõtted (vt ka Rätsep 1969a, 1969b, 1970a, 1970b, 1971a, 1972a, 1972b). Õigupoolest pole Rätsepa lausemallid niivõrd lausemallid *per se*, kuivõrd verbide reksioonistruktuuride kimbud, millest tegelikud lausemallid (mida on hoopis vähem) tuleb alles välja puhastada (vt Erelt 1997b). Mingil määral on sellist põhitüüpide väljapuhastust Rätsep juba ise teinud oma hilisemates tüpoloogilise suunitlusega töödes, kus ta käsitleb eesti lihtlausete põhitüüpe nn kontensiivse tüpoloogia seisukohast (1981a, 1981b). Rätsepa põhitüüpide liigitusest erineb Erelti liigitus normaal-, eksistentsiaal- ja kogeja-omajalauseteks (1986), mis on võetud ka EKGsse.

Lauseliikmed

Predikaat. Perifraatilised verbid. Predikaadi puhul on põhiküsimusi olnud predikaadi ja vaba sõnaühendi piiride määramine. Põhjalikult on seda küsimust käsitlenud taas Rätsep ühend- ja väljendverbidega seoses, fikseerinud ühend- ja väljendverbide vabast sõnaühenditest eristamise kriteeriumid ning ühend- ja väljendverbide tüübid (1978; vt ka 1969a, 1969b, 1973). Verbi ja infinitiivi ühendi seotust on Rätsep käsitlenud üksnes modaalverbidega seoses (1978). Rätsepa käsitlust on kritiseerinud Ants Pihlak (1985a),

kes lisaks ühend- ja väljendverbidele vaatleb ka (seotud tähendusega) verbi ühendeid infinitiiviga, nimetades viimaseid koos väljendverbidega perifrastilisteks verbideks. EKG laiendab perifrastilise verbi mõiste ka ühendverbidele, nimetab seotud verbi ja infinitiivi ühendid ahelverbideks ning esitab hea ülevaate kõigist liitpredikaadina toimivatest verbiühenditest. Muu hulgas käsitletakse EKGs esmakordselt ka nn kaksikverbe (nt *Mine anna* kassile süüa), mis mujal on rohkem tuntud seriaalverbide nime all. Perifrastiliste verbide ja vabade verbiühendite eristamise kriteeriumid pole paraku veel kaugeltki selged. Et esimesed on grammatikalisatsiooni teel tekkinud viimastest, siis pole üleminek järsk, vaid sujuv.

Perifrastilised verbid on eesti keeles väga levinud mitmesuguste aspektitähenduste väljendamisel (vt nt Pihlak 1985a). Ühendverbidel on afiksaaladverbe, mis oma leksikaalselt tähenduselt on puhtaspektilised, nagu perfektivsusadverb *ära* (partikli *ära* grammatikaliseerumise kohta aspektipartikliks on kirjutanud uurimuse Metslang (2002). Et suur osa ühendverbe on saksa tõlkelaenu (põhjaliku uurimuse selle kohta on avaldanud Cornelius Hasselblatt 1990), siis on neid taunitud alates keeleuudusest (nt Aavik 1916) tänaseni välja (nt Hint 1996). Teiselt poolt aga on näidatud, et afiksaaladverbide roll ilmselt ei piirdu aspektiga ning see asjaolu soodustab ja õigustab ühendverbide kasutust (Erelt, Metslang 1998).

Verbi kategooriatest (aeg, aspekt, tegumood, kõneviis ning ühildumiskategooriad ehk isik ja arv) on kõige põhjalikumalt uuritud aega ja tegumoodi. **Ajakategooriale** on pühendatud Metslangi doktoriväitekirj (1994b) ja arvukad tüpoloogilised kirjutised (Metslang 1991, 1993b, 1994a, 1996, 1997a, 1997c). Tüpoloogilisest aspektist on eesti ajasüsteemi käsitletud ka töödes Metslang, Tommola 1995 ja Tommola 1992, kontrastiivsest aspektist on eesti ja soome ajakasutust võrrelnud Valma Yli-Vakkuri (1994). **Aspekti** väljendamise võimalusi eesti keeles on kirjeldanud kõige laiemalt Helena Sulkala (1996), perifrastiliste verbidega seoses Pihlak (1985a, 1985b). Metslang on vaadelnud progressiivi eesti keeles (1993a), samuti perfektivsusadverbi *ära* kujunemist ja kasutust (1997b, 2002). **Tegumoe** kategooriat käsitleb Henno Rajandi väitekirj (1968/1999, vt ka Rajandi selleteemalisi artikleid (1966, 1967a). Rajandi järgi on eesti keeles tegumoena olemas ainult impersonaal, mitte aga (indoeuroopa tüüpi) subjektilist passiivi. Erelt on osutanud võimalusele käsitleda teatud tüüpi konstruktsioone ka päris passiivina (1977d). Mitmesuguseid seisukohti eesti impersonaali/passiivi kohta esitavad Pihlak (1990, 1993), Tommola (1993), Paul Alvre (1993), kes käsitleb ka *saama*-passiivi, ning Axel Holvoet (2001). **Kõneviisidest** on mõistetavatel põhjustel kõige rohkem tähelepanu pälvinud kaudne kõneviis ning uemal ajal ka jussiiv, tänapäeva termineid kasutades niisiis evidentsiaalsusega seotud kõneviisid. Seda nii päritolu kui ka süsteemi ja funktsioonide poolest. Rätsep tõi (1971b) eesti grammatikasse indirektaali (vahendav teatamislaad, hiljem kutsutud ka kaudne teatelaad) kategooria ja kaotas kõneviiside süsteemist kaudse kõneviisi. Hiljem toodi see siiski tagasi ja lisati juurde veel üks kõneviis – jussiiv (Viitso 1976). Kaudse kõneviisi ehk kvotatiivi vorme ja funkti-

sioone on käsitlenud mitmed uurijad, nt Fanny de Sivers (1997), Piret Toomet (1999, 2000), Liina Muiþniece ja Karl Pajusalu (1997), Muiþniece, Metslang ja Pajusalu (1999a, 1999b). Kaudse kõneviisi vahekorda balti keelte kaudse kõneviisiga on vaadelnud Birute Klaas (1997), bulgaaria keele kaudse kõneviisiga aga Petar Kehayov (2002). Jussiivi (vahel nimetatud ka optatiiviks) tähendust ning vahekorda imperatiiviga on käsitlenud nt Aarand Roos (1982) ja Erelt (2002). On vaadeldud ka muid evidentsiaalsuse väljendamise viise. Metslang on käsitlenud partikli *las* kujunemist perifrastilise jussiivi vormistajaks (2000), Erelt *pidama*-verbi grammatikaliseerumist kvotatiivsuse markeriks (2001). Mõnevõrra on käsitlemist leidnud ka tingiv kõneviis (Juhan Peegel 1957, Helle Metslang 1999) Vaeslapse ossa on jäänud imperatiiv. **Verbiühildumist** (isiku- ja arvukategooria kasutust) on uurinud Karl Mihkla (1962), Johannes Valgma (1963) ning eesti murretes Helmi Neetar (1964a, vt ka 1963, 1964b, 1965a, 1965b). Koos muude ühildumisujuhtumitega on verbiühildumist uue ajal vaadelnud Erelt (1999a, 2000a).

Nominaalsed lauseliikmed. Eesti süntaksi põhiprobleeme on totaalse ja partsiaalse vaheldus subjekti ning objekti puhul. Selle kohta on uurimusi juba 19. sajandi algusest ning neid küsimusi on käsitletud nii deskriptiivselt kui ka preskriptiivselt kogu 20. sajandi jooksul. **Subjekti** kohta on tänapäeva seisukohast olulisim töö Peep Nemvaltsi doktoriväitekirjaga „Case marking of subject phrases in modern standard Estonian” (1996), mis on ilmunud ka eesti keeles „Aluse sisu ja vorm” (2000). Väitekirjale eelnesid mitmed subjektiteemalised artiklid (Nemvalts 1976, 1978, 1986). Varem on subjekti käändevaheldust käsitlenud Rannut (1964, 1969) ning ka Erelt (1978). Täis- ja osasubjekti käsitus tugineb suures osas soome lingvistikale. **Objekti** puhul kerkib esile kaks põhiprobleemi – täis- ja osaobjekti vahekord ning nominatiivse ja genitiivse objekti vahekord. Mõlemat on küllaltki hästi käsitlenud juba Karl Kont oma uurimuses „Käändsõnaline objekt läänemeresoome keeltes” (1963, vt ka 1959a, 1959b). Üks olulisi probleeme on ka objekti ja subjekti vahekord impersonaalilausestes, s.o millena käsitleda nominatiivset elementi lauses *Dissidendid oli(d) valitsuse poolt maalt välja saadetud*. Küsimust on käsitlenud peale Kondi ka Rajandi (1968/1999) ja Erelt (1977d). Täissihitisel on peatunud veel Tauli (1968), täis- ja osasihitise sisuopositsioone on vaadelnud Rajandi ja Metslang (1979). Viimaste tööd on arvestatud ka EKG tegemisel. Käsitletud teemadest nimetatagu veel eesti, soome ja leedu keele objekti võrdlust (Klaas 1999) ning võõrmõjulise objektikasutuse kirjeldust väliseestlaste keeles (Raag 1985, Lehist, Kitching 1998). **Adverbiaali** küllaltki detailne kirjeldus on EKLPs ja EKGs, kuid süvauurimusi määruse kohta on tehtud vähe. Enamik eesti süntaksiuurijaid on adverbiaali mõistet käsitlenud väga avarana. Ollakse seisukohal, et eesti süntaksis puuduvad sellised lauseliikmed nagu kaudsihitis või obliikva ning kõiki neid verbilaiendeid, mis pole grammatilistes käänetes (nominatiivis, genitiivis või partitiivis) tuleb pidada adverbiaaliks. Vaid üksikud indoeuroopa keelte süntaksit hästi tundvad või ise uurinud süntaksistid on sõandanud rääkida

kaudobjektist – vahetult pärast sõda Kristjan Kure (1947, 1959, 1960, 1963), hiljem Klaas (1988). Nagu juba eespool öeldud, toimus 1960. aastatel Keeles ja Kirjanduses koguni selleteemaline diskussioon, kus peale jäid traditsioonilise, s.o avara adverbiaalikäsitluse pooldajad. Kuid ükskõik, kuidas me niisuguseid lauseelemente, nagu *Ta kinkis naisele lilli. Mul on kaks last. Ta rääkis presidendist anekdoote* jms ka ei nimetaks, käituvad nad (enamasti seotud laienditena) süntaktiliselt teistmoodi kui „päris” adverbiaalid. Nende seast on seni pisut rohkem tähelepanu pööratud habitiiivsetele lauselementidele (Klaas 1992, 1994, 1996, Matsumura 1994, Oinas 1993), kuid kaugeltki mitte piisaval määral. „Päris” adverbiaalidest on süvauuritud vaid ajamäärust ning sedagi traditsioonilises laadis (Rannut 1961, vt ka 1958, 1959, 1960). **Predikatiivi** puhul on kirjutiste põhiprobleemideks olnud öeldistäite vahekord ühelt poolt predikaadiga, teiselt poolt nn predikatiivadverbiaaliga. Domineerib käsitlus, mille kohaselt öeldistäide on iseseisev lauseliige ning öeldistäiteks peetakse vaid nominatiivset või partitiivset noomenit (lisaks ka *da*-infinitiivi ja partitsiipi) verbi *olema* laiendina, mõnes käsitluses ka *saa-ma, nääma* jms laiendina (nt Kask 1936, Mihkla 1959, 1969). Veelgi kitsamalt – ainult *olema*-verbi laiendina – käsitletakse predikatiivi EKGs. Samas vormis muude verbide laiendeid ning ka translatiivis või essiivis muude verbide laiendeid on peetud öeldistäitemääruseks. Kuid on ka käsitlusi, kus predikatiivi ei peeta iseseisvaks lauseliikmeks, vaid nn käändsõnalise öeldise osaks (varem eelkõige Kure 1959, 1960, 1963), hiljem Klaas (1987). Osa uurijaid, viimati Klaas (1987) on laiendanud predikatiivi ala ka translatiivile ja essiivile. Kriitiliselt on nii predikatiivi paigutamisesse öeldise alla kui ka predikatiivi vormide laiendamisesse suhtunud Erelt (1989). Lahterdusprobleemidest olulisem ja tüpoloogilist huvi pakkuv on predikatiivi või predikatiivadverbiaali (kuidas me seda ka ei nimetaks) käänevormide esinemistingimuste kirjeldamine, samuti translatiivse ja essiivse predikatiivadverbiaali ühildumise kirjeldus. Saava käände kasutamist *olema*-verbi laiendi käändena (seisundis oleku väljendamisel) on käsitlenud Kont (1955), hiljuti kaitses translatiivse predikatiivadverbiaali kohta magistritöö Kristina Pai (2001a, vt ka 2001b). Translatiivi funktsioone on vaadeldud ka Matsumura (1996). Adjektiivse predikatiivi laiendeid on käsitlenud Erelt (1979b, 1986c).

Mittelauseliikmelised lauselemendid

Üldlaiendeid ja **ütet** väljaspool grammatikaid eraldi käsitletud pole. On uuritud üksikuid üldlaienditena esinevaid partikleid (vt „Sõnaliigid”). **Sidendi** kohta on märksa rohkem materjali sidesõnade käsitluste näol (vt „Sõnaliigid”), samuti rinnastuse ja komplekslause kirjeldustes (vt vastavaid osi). Sageli on sidendi ja sidesõna mõisted segi aetud.

Fraas

Nimisõnafraasi põhjalik kirjeldus on EKLPs ja EKGs, eriti esimeses, mille vastava osa on koostanud Elli Riikoja. Nimisõnafraasi kohta on ka mitmeid uurimusi, millest enamikku on grammatikais arvestatud. **Adjektiivatribuu-**

di tüüpe on käsitlenud Erelt (1986c, vt ka 1980a). Adjektiivatribuudi ühildumist (nii kirjakeeles kui ka murretes ja vanemas kirjakeeles) on vaadelnud Nurkse (1937), hiljem Erelt (1992, 1999a, 2000a). **Substantiivatribuuti**, nii genitiivset kui ka adverbiaalset on läänemeresoome keelte kontekstis käsitlenud Laanest oma kandidaadiväitekirjas (1959b) ja artiklites (1958, 1959a, 1959c, 1960). **Apositsiooni** on traditsioonilisel viisil käsitlenud Valmis ning Riikoja. Esimene on apositsiooni kohta kirjutanud kandidaadiväitekirja (1972a) ning mitmeid selleteemalisi kirjutisi (1972b, 1972c, 1972d, 1972e, 1972f, 1977), Riikoja aga põhjaliku käsitluse EKLP I jaoks ning ka mõne artikli (1974, 1975). Lisandi ühildumist on käsitlenud Magnus Kindlam (1958), jutumärkide kasutamist lisandi puhul Tauli (1961). Paljudes lisandit käsitlevates kirjutistes domineerib õigekeelsuslik aspekt. **Nimisõnafraasi sõnajärge** on käsitlenud Saareste (1948, 1949).

Adjektiivifraasi tervikkäsitluse üritab anda Erelti „Eesti adjektiivisüntaks” (1986c). Sama autori teistes kirjutistes käsitletakse adjektiivi rektsioonilisi laiendeid (1979b) ning adjektiivide gradatsioonid, s.o adjektiivide määralaiendeid ja võrdlustarindeid (1970–1971, 1973, 1977b). Gradatsiooninähtust selle mitmesugustes avaldumisvormides on käsitletud ka hilisemates töedes: Mati Erelt, Matti Punttila (1992, 1993, 1996, 1997), Alvre (1992). Mittegradatsioonilise võrdluse kohta on kirjutanud doktoritöö Valev Uibopuu (1970). **Adverbifraasi** ning **kaassõnafraasi** eraldi uuritud pole, kuid adverbid ja eriti kaassõnade käsitlustes on andmeid ka vastavate fraaside kui tervikute kohta (vt „Sõnaliigid”). Ka **kvantorifraasi** kohta kirjutatu piirdub grammatikais esitatuga. Kui arvestada kvantorifraasi tüpoloogilist omapära, siis on seda põhjendamatult vähe. Hiljaaegu on meie kvantoritarindit tüpoloogilisest aspektist riivanud Maria Koptjevskaja-Tamm (2001).

Pragmatiliste tähenduste väljendumine lauses

Eitus. Eesti keele eituse kohta on olemas Joel Sanga kandidaadiväitekirja (1983) ning mitmed artiklid (1975, 1979, 1980). Eitust on käsitlenud ka Rajandi (1967b, 1987), põgusamalt Uuspõld (1978a, 1983) ja Erelt (1977c).

Lausetüübid suhtluseesmärgi järgi. Võrdlemisi põhjalik käsitlus eesti **küsilause** kohta on Metslangi „Küsilause eesti keeles” (1981), mille olulisemad tulemused kajastuvad ka EKGs. Üldküsilause pragmaatika osas on seda hiljem täiendanud Renate Pajusalu (1987). Küsipartikli *kas* teket (grammatikaliseerumist) on käsitlenud Alvre (1997) ja Lyle Campbell (1991), küsijätku *või/vä* grammatikaliseerumist Liina Lindström (2001a). **Hüüdlause** on samuti kirjeldanud Metslang (1984, 1990). **Käsk-** ja **soovlause** väljaspool grammatikaid käsitletud pole.

Nominatiivne modaalsus. Nominatiivse modaalsuse olemust ja tüüpe on esitatud erinevalt – EKG vastav peatükk (autor Metslang) annab asjast ühe pildi, Uuspõld soome autoritele tuginedes teistsuguse (1989). Hõlmavad süvauurimused nähtuse kohta puuduvad, käsitletud on üksikküsimusi (mis praegu vaadatuna seostuvad kõik grammatikaliseerumisega), näiteks Metslang käsitleb sidesõna *nagu* kasutust modaalpartiklina (1985), Timo Nurmi

nessessiivtarindi kasutust eesti ajalehtede juhtkirjades (1991), Erelt verbi *pidama* grammatikaliseerumist (2001).

Lause teatestruktuur. Ka lause teatestruktuuri on eesti süntaksis kajastatud enam kui tagasihoidlikult. On ilmunud vaid mõned ülevaateartiklid Metslangilt (1978) ja Kaja Taelalt (1987, 1988a, 1988b). Ka EKG vastav osa on seetõttu jäänud võrdlemisi põgusaks.

Süntaktilised protsessid

Asendus. Seni on käsitletud peamiselt lausesisest asendust, s.o refleksiivset, retsiiprookset, possessiivset ning determinatiivset asendust, seda eriti Viksi kirjutistes (1972a, 1972b, 1973, 1980, 1985). Need kirjutised on olnud aluseks ka EKG lausesisese asenduse käsitlemisele. Retsiiprookset asendust eesti ja soome keeles on võrrelnud Helena Sulkala (1990). Refleksiivse, possessiivse ning determinatiivse asenduse suhteid on hiljem püüdnud natuke teistmoodi käsitleda Erelt (1999b, 2000b). Lausetevahelist asendust on väljaspool EKGd käsitletud vähe ning mitte omaette kirjeldusobjektina, mõnevõrra on teinud seda Hennoste (1986) ja hiljem Renate Pajusalu (1999). **Rinnastus.** Lauseliikmete koordinaatsiooni kohta on kirjutatud mitu uurimust. Päris julgesti võib uurimuseks pidada juba Helle Saluveere diplomitööd ühendavast ja vastandavast koordinaatsiooni (1971, vt ka 1969, 1970). Põhjalik uurimus lauseliikmete koordinaatsiooni kohta on Jüri Valge kandidaaditöö (1981, vt ka artiklit aluste ja öeldiste koordinaatsiooni kohta 1979). Põgusamalt on rinnastust käsitletud ka Valmis, seda nii lihtlauses (1979) kui ka liitlauses (1980). **Väljajätt.** Ellipsi kohta eriuurimused puuduvad. Ainsaks infoallikaks on siin EKG. **Kordust** on käsitletud Aldi Sepp (1985), Märt Väljataga (1992), Erelt (1997a), Erelt ja Punttila (1992, 1993, 1999) ning Leelo Keevallik (2001).

Komplekslauseid

Komplekslause mõiste võeti esmakordselt kasutusele EKGs ja sellena käsitati kõiki neid lauseid, mille üheks komponendiks on sündmust väljendav struktuur. Viimased jagunevad lauselisuse astme järgi osalauseteks ning sekundaartarinditeks. Alates 1960. aastatest on nende sündmuslike struktuuride kohta avaldatud üsna palju uurimusi. **Kõrvallause** tüüpe on traditsioonilisel viisil uurinud Rannut (sihitislause 1971, tingimuslause 1974, tagajärjelause 1975, kohalause 1977a, öeldistäidelause 1977b, mööndlause 1978, kokkuvõtlik käsitlus 1981), seejuures otsese ja kaudse kõne vaherkorda Aino Admann (1975, 1976, 1983). 1980. aastatel hakati kõrvallauseite käsitlemisel lähtuma maailma lingvistikas üldlevinud kolmikliigitusest: komplementlauseid, relatiivlauseid ning adverbiallauseid (Erelt 1986a) ning see leidis kajastamist ka EKGs. Tüpoloogilisest aspektist on kirjeldatud relatiivlauseid (Pikver 1983, Remes 1992, Erelt 1999c) ja komplementlauseid (Help 1991). Põhjalikumalt kui kõrvallauseid on uuritud **sekundaartarindeid**, s.o infiniit- ja absoluuttarindeid ning nominalisatsioone. Infiniit- ja absoluuttarindeist on eriti palju kirjutatud Uuspõld (1966, 1970, 1972, 1975, 1978a, 1978b,

1980, 1982, 1985, 2001). Uuspõllu infiniitaringide uurimustes pole siiski kuigi palju tähelepanu pööratud tegevusnimetarindeile (kui mitte arvestada *maks*-tarindit (1980)). Nende kohta leiame varasemast ajast kirjutisi Eduard Pällilt (1954, 1956a, 1956b) ja *da*-infinitiivi kohta Taulilt (1969), hiljem on tegevusnimetarindeid käsitlenud Erelt (1984, 1985) ja Help (1991). Nominalisatsioon on süntaktilisest aspektist analüüsitud vähe, mõnevõrra on seda teinud Reet Kasik (1968, 1970, 1975). Sekundaartaringide tervikkäsitluse, mis on enam-vähem sellisena üle kantud ka EKGsse, on esitanud Erelt (1987).

Ehkki EKGs on nii kõrvallauseid ja sekundaartaringeid käsitletud komplekslause raames, pole sekundaartaringide puhul siiski rakendatud sama funktsionaalset liigitust mis kõrvallause puhul, s.o liigitust komplement-, relatiiv- ja adverbialtarindeiks. Seega ühtset tervikut komplekslause kirjeldus ei moodusta. Tartu ülikooli eesti keele õppetooli süntaksirühm, kes on endale lähiaja tööülesandeks seadnud uue, senisest põhjalikuma komplekslause süntaksi koostamise, tahab olla selles suhtes järjekindlam.

Sõnajärg

Teatavasti on eesti lausele iseloomulik suhteliselt vaba SVO-põhijärg ning tendents paigutada verb teisele kohale. Osas kõrvallausetes on tendents asetada verb lause lõppu. Mõningais lausetüüpides, nagu üldküsilause ja tingimulause, esineb grammatilist tähendust kandvat aluse (vm esile tõstetud lauseelemendi) ja öeldise inversiooni (Oled sa *õhtul kodus*; Oleks mul *rohkem raha*, *ostaksin auto*). Infiniitaringid käitub nagu nominaalfraas, st laiendid paiknevad harilikult verbi ees. Neid nähtusi on käsitletud juba ligemale sajand. Aavik võitles V2-järje ja eriti kõrvallause verbilõpulisuse kui germanismide vastu (nt Aavik 1912, 1914). Keeleuuendajate taotlustele seisid vastu Rein Nurkse (1929) ja Kaarel Leetberg (1933), kes muu hulgas toonitasid infostruktuuri osa sõnade järjestamisel (mõistagi oma aja terminites). Saareste on näidanud, et ei kõrvallause verbilõpulisus ega V2-järg pole midagi võõrast ka eesti murretele ning saksa keele eeskuju võis seesugust kasutust vaid võimendada (kõrvallause verbilõpulisuse kohta vt 1937, 1952; V2-järje kohta vt 1960a, 1960b, 1963a, 1963b). Keeleuuendajate seisukohti toetas aga Tauli (1959). Seni kõige ulatuslikumaks deskriptiivseks uurimuseks eesti sõnajärje kohta on Nikolai Rimmel uurimus „Sõnajärjestus eesti lauses” (1963a, vt ka 1958, 1963b), kus peale verbi asendi on käsitletud ka muud sõnajärjestust. Kriitilisi märkusi Rimmeli seisukohtade kohta on teinud Henrik Sepamaa (1962, 1964). Pärast Rimmeli uurimust ei ilmunud pikemat aega midagi eesti sõnajärje kohta. Ainsaks tähelepanuväärseks erandiks oli Rätsepa käsitlus eesti elementaarlausete põhilistest sõnajärjemallidest (1978, lk 218–221), milles Rätsep näitab sõnajärje olenevust verbitüübist. Uuesti hakati sõnajärge uurima 1980. aastate keskel, ühelt poolt EKG koostamise vajadustest lähtudes, teiselt poolt eesti-soome kontrastiivuuringutega seoses. Vaatluse alla võeti taas eelkõige verbi asend (millal verb esineb lauses teisel kohal, lause algul ja lause lõpus), kusjuures varasemaga võrreldes oli oluli-

seks uuenduseks tekstikorpuste põhjal tehtav kvantitatiivne ning kontrastiivne analüüs. Juba Uuspõld oli võrrelnud eesti ja soome eitava lause sõnajärge (1983), korpuspõhised kvantitatiivsed kõrvutavad uurimused võtsid ette Tael (1987a, 1988c, 1990) ning Soomes Tuomas Huumo (1992, 1993, 1994, 1995). Verbi asendit eesti ja soome keele kõrvallauseis vaatles Tapani Lehtinen (1992). 1990. aastate teisel poolel tõusis mitmes töös esiplaanile sõnajärjestuse tüpoloogiline aspekt (Vilkuna 1998, Help 1996, Ehala 1998, 2001). Uurima hakati ka suulise kõne sõnajärge (Lindström 2000, 2001b, 2002). Liina Lindströmil on sel teemal valmimas doktoriväitekiri. Peale verbi asendi on mõnevõrra käsitletud ka verbi laiendite omavahelist järjestust (Sahkai 1999). Ehkki eesti sõnajärje kohta on ühtekokku üsnagi palju kirjutatud, on pilt siiski jäänud võrdlemisi ähmaseks. See oli ka põhjuseks, miks nt EKGs puudub sõnajärje käsitus omaette peatükina. Viimase aja ainus tervikülevaade eesti sõnajärje kohta on EKKs (lk 405–407), kuid see on ülimalt napp.

Eelnevast peaks olema ilmne, et enam-vähem kõik süntaksivaldkonnad on mingil määral ja moel läbi uuritud. Loomulikult pole osi, mis ei vajaks täiendavaid süvauurimusi. Kuid kui silmas pidada lähitulevikus koostatava süntaksiraamatu vajadusi, siis ennekõike vajaksid uurimist pragmaatilist laadi nähtused ning nähtused, milles avaldub lausestruktuuri seos tekstiga. Siia kuulub mitmesuguste grammatiliste partiklite vm grammatiliste sõnade kasutus, lause teatestruktuur, süntaktilised protsessid, nagu asendus ja väljajätt, (endiselt) sõnajärg jms.

2.2. Allkeelte uuritus

Enamik eespool tutvustatud töid käsitlevad kas ainult kirjutatud keele süntaksit või kui neis ongi teinekord kirjeldatud mõningaid suulise kõne jooni, siis on seda tehtud ikkagi mingi ühtse tervikliku eesti keele süntaksikirjelduse raames. Näiteks soome lingvistikas ollakse suulise kõne kirjeldamisel märksa kaugemale jõutud ning suulise keele süntaktiliste iseärasuste kirjeldus on jõudmas uude akadeemilisse grammatikasegi (Hakulinen 2001). Siiski ei astuta meilgi kõnekeele uurimisel enam päris esimesi samme. Tartu ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli juures toimib mõnda aastat suulise kõne uurimisrühm Tiit Hennoste juhtimisel, sõltumatu uurijana tegutseb Leelo Keevallik. On uuritud suulise kõne sõnajärge, küsimuse moodustust, mitmesuguste partiklite kasutust jms (vt lähemalt Hennoste 2000-2001, 2002b).

Veelgi vähem kui suulise kõne süntaksit on uuritud kirjaliku keelekuju enda süntaktilist varieerumist allkeeliti, ehkki jagunemine allkeelteks (allregistriteks, funktsionaalstiilideks) on ammu teada asi ja grammatikates ka mainitud. Allkeelte uurimise vajaduse tõstis mõni aasta tagasi taas kord esile TÜ eesti keele õppetooli korraldatud selleteemaline seminar, mille ettekannetest koostati ka kogumik (Allkeeled 2000). Allkeelte uurimise buumi sellele siiski ei järgnenud. Allkeelte süntaksi vallast on praeguseks nimetada vaid paar kirjutist – Krista Kerge (2002) on võrrelnud eri allkeelte süntakti-

list keerukust, Reet Kasik (2002) on käsitlenud uudiste süntaksit. Mõnevõrra lohutab see, et süntaktilised erinevused kirjaliku registri sees on nähtavasti suhteliselt väikesed ja põhiliselt statistilist laadi. Kui läheb uue akadeemilise süntaksi koostamiseks, on informatsiooni nende erinevuste kohta tekstikorpustest suhteliselt kerge hankida.

2.3. Ainestik

Eesti keele senised süntaksiuurimused on tehtud kolme tüüpi ainestikku kasutades. Traditsioonilised süntaksikäsitlused põhinevad valdavalt dokumenteeritud materjalil, st uurija pole näiteid ise välja mõelnud, vaid tekstidest välja kirjutanud ja allika registreerinud. Paraku on tekstidest välja nopitud vaid nähtust esindavad üksiklaused (harva pikemad lõigud). Üldjuhul ei ole hoolitud nähtuse esinemissagedusest, mistõttu pole tekste süsteemselt läbi töötatud, nähtuse kõiki esinemisjuhte registreerides, vaid piiratud üksnes juhunäidete talletamisega. Enamasti on iga uurija kogunud teda huvitava nähtuse kohta materjali ise või kasutanud eesti kirjakeele kartoteeki. Spetsiaalseid, laiemaks kasutuseks mõeldud süntaksikartoteeke on vaid „Eesti keele lauseõpetuse põhijoonte” tegemise käigus koostatud mõnekümnetuhandelne sedelkartoteek, mis paikneb EKI grammatikasektoris.

Erinevalt traditsioonilistest põhinevad struktuuralsed süntaksiuurimused enamalt jaolt uurija enda poolt välja mõeldud näidetel. Osa neist võivad küll oma algkujul olla tekstidest pärit, kuid on hiljem teisedatud uurija jaoks sobivale kujule (puhastatud kõigest „liigsest”). Niisugusel ainestikul põhineb näiteks Rätsepa eesti lihtlausete tüübistik (1978). Sellisel lähenemisel ainestikule on see suur eelis registreeritud ainestikuga võrreldes, et niiviisi on võimalik kirjeldada eri lausetüüpide suhteid. Puuduseks on uurija idiolekti eripära liigne mõjulepääs (mida saab küll vältida informantide kasutamise teel, kuid väga töömahukal viisil). Ka on sel meetodil sama puudus, mis juhunäidete noppimisel, et pole võimalik saada andmeid nähtuste esinemissageduse kohta ning seega teha (vähemalt usaldataval viisil mitte) vahet tüüpilise ja ebatüüpilise vahel.

Nagu kogu tänapäeva lingvistika nii on ka süntaksiuurimine tagasi jõudnud tekstide juurde. Ainult et tegemist ei ole enam juhunäidete otsimisega tekstidest, vaid tekstikorpuste kasutamisega. Uuritakse tegelikku kasutust ning seda nii kvalitatiivsest kui ka kvantitatiivsest aspektist. Ainult korpuste põhjal on võimalik teha nii keelekujude siseseid kui ka nende vahelisi kvantitatiivseid võrdlusi, eristada tüüpilist mittetüüpilisest ning kirjeldada muutumistendentse. Tekstikorpustel põhinevaid süntaksikirjeldusi (nagu ka muude valdkondade korpusuuringuid) on meil tehtud alles viimase kümne aasta jooksul ning mitte eriti palju, põhiliselt TÜs ja TPÜs tüpoloogilise suunitlusega süntaksiuuringutes.

Üks põhjusi, miks korpuspõhiseid uuringuid esialgu kuigi palju pole, on see, et veel hiljaaegu puudusid meil selleks tööks sobivad tekstikorpused. Praegugi pole olukord korpuste poolest veel päris rahuldav. Eesti kirjakeele

kohta on praeguseks olemas 20. sajandi kirjaliku keele korpus, mis koosneb eri kümnendite allkorpustest. Kõik kümnendikorpused peale 1980. aastate oma sisaldavad ilukirjandust ja ajakirjandust. 1980. aastate nn baaskorpus, mille maht on miljon sõnet, sisaldab ka mõningate muude allkeelte korpusi. Tartu ülikooli üldkeeleteaduse õppetoolis on praegu teoksil ka suurem tänapäeva eesti kirjakeele tekstikorpus, millest osa on juba praegu Internetis kättesaadav. Lisaks TÜ korpustele on mõnemiiljoniline, pidevalt täiendatav kirjakeele tekstikorpus ka EKIs. Suulise keele litereeritud korpus sisaldab 350 000 sõnet, millest umbes poole moodustab argivestlus (vt Hennoste jt 2000). Kirjaliku registri korpuste koostamisel on lähtunud põhimõttest, mis on väikeste korpuste koostamisel üldine – valida katkeid võimalikult paljudest erisugustest tekstidest, seejuures prognoosides, millised tekstid on ühiskonnas olulised ja millised erinevad oma keelekasutuse poolest (vt Hennoste, Muischnek 2000).

Väga harva esinevate nähtuste kirjeldamiseks läheb loomulikult vaja väga suuri tekstikorpuseid (100 miljonit sõnet ja enamgi). Sagedamini esinevate süntaksinähtuste kirjeldamiseks piisab hoopis vähemast. Kui seada lähiaastate süntaksiuuringute latt akadeemilise grammatika tasemele, siis nagu näitab inglise ja soome keele grammatikate koostamise kogemus, piisab soliidse 1000–2000leheküljelise deskriptiivse grammatika koostamiseks (selleks vajalike süvauuringute tegemiseks) umbes viie miljoni sõne suurusest tekstikorpusest iga allkeele jaoks. Liiga suured korpused muutuvad praktiliselt analüüsimatuks. Nende keelenähtuste kirjeldamiseks, mis tulevad välja alles väga suurte korpuste puhul, tuleb loota muudele ainestiku hankimise viisidele – informantide kasutamisele ning juhunäidetele. Informantide kasutamine on paratamatu juba sellegipärast, et tuvastada struktuuridevahelisi ekvivalentsuhteid.

2.4. Projektid ja inimesed

Meie kolmest keeleasutusest (TÜ, TPÜ, EKI) tegeldakse süntaksiga põhiliselt TÜs ja TPÜs. **Tartu ülikoolis** on seda uurimistegevust seni rahastatud kolme grandiga. Erelti kahe grandiprojektiga „Eesti keele tüpoloogiline struktuur ja selle muutumine 20. sajandil” I (ETFi grant nr 2385, 1996–1997) ja II (ETFi grant nr 3259, 1998–2001) pandi alus tüpoloogilisele uurimissuunale Tartu ülikoolis eesti keele grammatika, eelkõige aga süntaksi uurimisel, publikatsioonide viis kogumikku „Estonian: Typological Studies” ning täiendati eesti kirjakeele tekstikorpust 20. sajandi üksikümnendite korpustega. Kolmas, praegu käsil olev grandiprojekt „Eesti keele tüpoloogiline grammatika: süntaks” (ETFi grant nr 5202, 2002–2005) on otseselt süntaksialane. Ülesandeks on luua eeldused tüpoloogilise suunitlusega ning korpuspõhise süntaksi koostamiseks, st töötada välja süntaksi esitamise põhimõtted ning uurida neid teemasid, mis grammatika koostamiseks täiendavat uurimist vajavad. 2002. a on selliseks teemaks olnud komplekslause (liitlause + sekundaartarindiga lause). Mõnevõrra on senine süntaksialane tegevus haakunud ka siht-

finantseeritava teemaga „Eesti kirjakeele arenemine ja varieerumine ning selle murdetaust” (0180536s98, 1998–2002), mille põhiosadeks on küll siiski olnud vana kirjakeele ja murrete uurimine. On rahuldatud uue sihtfinantseeringu taotlus „Eesti kirja- ja kõnekeele ehitus ja areng” aastateks 2003–2007. Sihtraha saamine võimaldab mõne aasta pärast alustada uue süntaksi- raamatu koostamist.

TÜ süntaksiprojektidega on seotud olnud eesti keele õppetooli ja üldkeele- leteaduse õppetooli töötajad: eesti keele professor Mati Erelt süntaksiteema juhina, teadur Tiit Hennoste (suulise keele süntaktiline ehitus), doktorandid- teadurid Liina Lindström (sõnajärg, eriti suulises keeles), Ilona Tragel (tuum- verbid) ja Kadri Muischnek (verbigraas), mõned magistrandid ja üliõpilased (kõrvallausetüübid).

Tallinna pedagoogikaülikoolis ja eesti keele instituudis veab süntaksi- uurimist TPÜ eesti keele professor Helle Metslang (ETFi grant nr 3858 „Eesti keele grammatikavahendite kasutuspotentsiaal” 1999–2003). Metslangi praegused uurimused (mille tulemusi kajastavad arvukad kirjutised) käsitlevad põhiliselt morfosüntaksit, eelkõige eesti verbikategooriaid (aega, kõneviisi, evidentsiaalsust, aspekti), partikleid ning grammatikat kujundavaid protsesse (grammatikalisatsiooni, metafoorseid ülekandeid). Uurimistöösse on kaasatud kaks magistranti. TPÜ produktsioonist väärrib esiletõstmist Krista Ker- ge heatasemeline süntaksiõpik muulastele „Eesti süntaks võõrkeeleõppe prak- tikule” (2000).

Eesti süntaksiuurimine on niisiis päris sobival viisil jaotunud kahe kes- kuse vahel – TÜs tegeleb Erelti rühm „päris” süntaksiga, TPÜs Metslangi rühm morfosüntaksiga. Aeg-ajalt nende kahe rühma (esialgu rühmajuhtide) tegevused põkkuvad, mis on teineteise mõistmise seisukohast mõistlik. Mõ- lemas rühmas on noori ja mõlema rühma projekte on suhteliselt talutaval määral rahastatud. See annab lootust, et süntaksiuurimine Eestis ei soiku ja uue akadeemilise süntaksi koostamine kahe rühma koostööna ei ole ebarea- listlik plaan. Süntaksiraamatu koostamist võib takistada ülikooliõppejõudu- de hõivatus õppetöoga. Õigem koht niisuguse suure töö tegemiseks oleks muidugi EKI. Kuid paraku ei ole grammatikarühma taasloomine EKIs selli- sena, nagu see oli seal 1970.–1980. aastatel, vähemalt mõne lähema aasta jooksul võimalik. Inimesi lihtsalt pole. Parim, mis teha saab, on kasvatada ülikoolides noori süntaksihuvilisi keeleuurijaid, kes ehk kunagi EKI taas gram- matikauurimise keskuseks kujundavad.

3. Kokkuvõte

Eesti süntaksiuurimise seis pole halb, kuid mitte ilma puudusteta. Puudus- teks on: (1) süvauurimuste nappus, (2) suulise kõne ja kirjaliku keele all- keelte vähene uuritus, (3) korpusuuringute vähesus. Viimaste aastate sün- taksuurimine on siiski kulgenud nende puuduste kaotamise suunas. Tehtud ja doktoriväitekirjana kaitstud on mitu süvauurimust: Metslangi uurimus aja-

tarindite kohta (1994), Nemvaltsi uurimus täis- ja osaalusest (1996/2000) ning Renate Pajusalu uurimus deiktikutest (1999). Valmimas on vähemalt kolm doktoriväitekirja: Liina Lindströmi uurimus suulise kõne sõnajärjest, Ilona Trageli uurimus tuumverbidest ning Kadri Muischneki uurimus verbifraasidest. Sellele lisanduvad mitmed kaitstud või valmimisel olevad magistritööd. Projektide tasemel toimub süntaksiuurimine kahes keskuses. Tartu ülikoolis tegeldakse Erelti eestvedamisel süntaksi põhiosaga, TPÜs Metslangi juhtimisel morfosüntaksiga. Niimoodi jaotatud töö lõpptulemuseks võiks olla uus tüpoloogilise suunitlusega korpuspõhine akadeemiline süntaks. Ehkki sellestki tuleb nähtavasti ennekõike kirjutatud keele süntaks, on Tiit Hennoste ja tema kõnekeele uurimisrühma töö tulemusena sellesse juba päris kindlasti võimalik lülitada nii kõnekeelt kui ka teisi allkeeli käsitlevaid osi.

Kirjandus

- Aavik, Johannes 1912.** Kõige suurem germanismus Eesti keeles. – Eesti Kirjandus 9, 353–369.
- Aavik, Johannes 1914.** Kas uuendada või mitte? 28 väidet ja vastuväidet J. V. Veskile. Tartu: Noor-Eesti Kirjastus.
- Aavik, Johannes 1916.** Mis on keeleuuendus? Ta põhjendus ja ta programm. (= Keelelise Uuenduse Kirjastik nr 14.) Tartu: Reform.
- Aavik, Johannes 1936.** Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti Kirjastus.
- Admann, Aino 1975.** Otsene kõne ja saatelause. – Emakeele Seltsi aastaraamat 19–20, 1973–1974. Tallinn: Eesti Raamat, 63–71.
- Admann, Aino 1976.** Otsese ja kaudse kõne segavormidest tänapäeva eesti kirjakeeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 21, 1975. Tallinn: Eesti Raamat, 71–79.
- Admann, Aino 1983.** Otsekõnele lähedastest juhtudest kirjakeeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 26–27, 1980–1981. Tallinn: Eesti Raamat, 22–26.
- Ahrens, Eduard 1853.** Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes. Reval. (I trükk 1843, II, täiendatud trükk 1853.)
- Allkeeled 2000** = Eesti keele allkeeled. Toim. T. Hennoste. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16.) Tartu, 9–56.
- Alvre, Paul 1992.** Ekvatiivtarindeist (eriti eesti keeles). – Keel ja Kirjandus 1, 23–30.
- Alvre, Paul 1993.** Mõningaist passiivi erijoontest. – Keel ja Kirjandus 7, 404–409.
- Alvre, Paul 1997.** Küsisõnast *kas* vana kirjakeele taustal. – Pühendusteos Huno Rätsepale 28.12.1997. Toim. M. Erelt, M. Sedrik, E. Uuspõld (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 7.) Tartu, 9–15.
- Beiträge zur genauern Kenntniß der ehstnischen Sprache.** Pernau, 1813–1832.
- Campbell, Lyle 1991.** Some grammaticalization changes in Estonian and their implications. – Approaches to Grammaticalization, vol. 1. Eds. E. C. Traugott, B. Heine. (= Typological Studies in Language 19.) Amsterdam: John Benjamins, 285–299.

- Eesti keele süntaksi küsimusi.** (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1963.
- Ehala, Martin 1994.** Russian Influence and the Change in Progress in the Estonian Adpositional System. – *Linguistica Uralica* 3, 177–193.
- Ehala, Martin 1998.** How a man changed a parameter value: the loss of SOV in Estonian subclauses. – *Historical Linguistics 1995*, vol. 2: Germanic linguistics. Eds. R. Hogg, L. van Bergen. Amsterdam: John Benjamins, 73–88.
- Ehala, Martin 1999.** *No*-genitiivi võimalikkusest keeletüpoloogia taustal. – Artikleid ja arhivaale II. Toim. H. Vihma. (= Keeleuenduse kirjastik B3.) Tallinn: Johannes Aaviku Selts, 30–34.
- Ehala, Martin 2001.** Eesti keele baassõnajärjest. – *Keele kannul. Pühendusteos Mati Erelti 60. sünnipäevaks 12. märtsil 2001. Koost. ja toim. R. Kasik.* (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 17.) Tartu, 24–41.
- Einer, Hans 1885.** Lühikene Eesti keele õpetus rahvakoolidele. Tartu.
- EKG II** = Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare. Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Peatoim. M. Erelt. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, 1993.
- EKK** = Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 1997, 2. tr 2000.
- EKLP I** = Karl Mihkla, Lehte Rannut, Elli Riikoja, Aino Admann. Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 1974.
- Erelt, Mati 1970–1971.** Adjektiivide gradatsioon ja komparatsioon eesti keeles. I–II. – Keel ja struktuur 4, 3–77; 5, 3–33. Tartu.
- Erelt, Mati 1971.** Komparatiivse adjektiiviga laused eesti keeles. (Semantiline analüüs.) Käsikirjaline kandidaadiväitekirj.
- Erelt, Mati 1973.** Some remarks on comparative and superlative sentences in Estonian. – *Trends in Soviet theoretical linguistics*. Ed. F. Kiefer. (= Foundations of Language. Supplementary Series, vol. 18.) Dordrecht-Boston: D. Reidel Publishing Company, 135–147.
- Erelt, Mati 1977a.** Ebamäärasusest sõnade liigitamisel. – *Keel ja Kirjandus* 9, 525–528.
- Erelt, Mati 1977b.** Eesti adjektiivide süntaks. Gradatsioon. (= Preprint KKI-8.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Erelt, Mati 1977c.** Ühest eitamise viisist. – *Keel ja Kirjandus* 7, 435–436.
- Erelt, Mati 1977d.** Zаметки о пассиве в эстонском языке. – *Sovetskoe finno-ugrovedenie* 4, 169–175.
- Erelt, Mati 1978.** Märkmeid partsiaalsubjekti kohta eesti keeles. – *Keel ja struktuur* 10. Tartu, 3–9.
- Erelt, Mati 1979a.** Eesti lihtlause probleeme. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Raamat.
- Erelt, Mati 1979b.** Predikatiivne adjektiiv (lausemallid). Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Raamat.
- Erelt, Mati 1980a.** Adjektiivatribuut eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Erelt, Mati 1980b.** Some notes on the classification of words and the transpositions of

- adjectives in Estonian. – Grammar and Semantics. Academy of Sciences of the Estonian SSR. Institute of Language and Literature. Tallinn: Valgus, 50–72.
- Erelt, Mati 1984.** *da*-infinitiivi süntaktilised funktsioonid tänapäeva eesti keeles. (= Preprint KKI-24.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Erelt, Mati 1985.** *ma-*, *mas-* ja *mast*-infinitiivist eesti keeles. – *Ars Grammatica* 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 4–22.
- Erelt, Mati 1986a.** Liitlause eesti keeles. (= Preprint KKI-42.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Erelt, Mati 1986b.** Eesti lauseõpetuse põhimõtteid. (= Preprint KKI-43.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Erelt, Mati 1986c.** Eesti adjektiivisüntaks. (= Emakeele Seltsi toimetised 19.) Tallinn: Valgus.
- Erelt, Mati 1987.** Sekundaartarindid eesti keeles. (= Preprint KKI-50.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Erelt, Mati 1989.** Eesti lauseliikmeid (grammatika marginaale). (= Preprint KKI-61.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Erelt, Mati 1992.** Adjektiivse eesatribuudi ühildumisest eesti keeles. – Lähivertailuja 5. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Virroilla 27. ja 28. syyskuuta 1991. Toim. M. Väkräm. (= *Folia Fennistica & Linguistica* 15.) Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Tampere, 1–4.
- Erelt, Mati 1997a.** Reduplication in Estonian. – *Estonian: Typological Studies II*. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 8.) Tartu, 3–39.
- Erelt, Mati 1997b.** Rätsepa lausemallidest. – Pühendusteos Huno Rätsepale 28.12.1997. Toim. M. Erelt, M. Sedrik, E. Uuspõld (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 7.) Tartu, 16–19.
- Erelt, Mati 1999a.** Agreement in Estonian. – *Estonian: Typological Studies III*. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 11.) Tartu, 7–46.
- Erelt, Mati 1999b.** Asesõnadest *ise*, *enese* ~ *enda* ja *oma* ning eesti asesõnade süsteemist. – Emakeele Seltsi aastaraamat 43, 1997. Tartu, 7–11.
- Erelt, Mati 1999c.** Relative words in Estonian relative clauses. – *Estonian: Typological Studies I*. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 4.) Tartu, 9–23.
- Erelt, Mati 2000a.** Arvuühildumisest tänapäeva eesti kirjakeeles. – *Keel ja Kirjandus* 3, 180–189.
- Erelt, Mati 2000b.** On the pro-forms in Estonian. – *Estonian: Typological Studies IV*. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 14.) Tartu, 7–18.
- Erelt, Mati 2001.** Some notes on the grammaticalization of the verb *pidama* in Estonian. – *Estonian: Typological Studies V*. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 18.) Tartu, 7–25.
- Erelt, Mati 2002.** Does the Estonian have the jussive? – *Linguistica Uralica* 2, 110–117.
- Erelt, Mati, Tiit Hennoste 2002.** Vaja on veel üht eesti keele grammatikat. – Tähendusepüüdja. Pühendusteos professor Haldur Öimu 60. sünnipäevaks 22. jaanuaril 2002.

- Toim. R. Pajusalu, T. Hennoste. (= Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 3.) Tartu, 126–131.
- Erelt, Mati, Helle Metslang 1998.** Oma või võõras? („Muutuv keel”). – Keel ja Kirjandus 10, 657–668.
- Erelt, Mati, Matti Punttila 1992.** Reduplikatiivsed võrdlustrandid absoluutse superlatiivi väljendusvahendina eesti ja soome keeles. – Lähivertailuja 6. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Mekrijärvellä 10.–11.4.1992. Toim. H. Remes. (= Kielitieteellisiä tutkimuksia 27.) Joensuu yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Joensuu, 7–23.
- Erelt, Mati, Matti Punttila 1993.** Lausesisesest tõhustusreduplikatsioonist eesti ja soome keeles. – Studia komparativa linguarum orbis Maris Baltici 1. Tutkimuksia syntaksin ja pragmasyntaksin alalta. Toim. V. Yli-Vakkuri. (= Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 43.) Turku, 159–172.
- Erelt, Mati, Matti Punttila 1996.** The Superlative in Literary Estonian in Comparison with Literary Finnish. – Estonian: Typological Studies I. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 4.) Tartu, 24–36.
- Erelt, Mati, Matti Punttila 1997.** Suomen ja viron intensiteetisanoista. – Lähivertailuja 9. Suomalais-virolainen kontrastiiviseminaari 3.–5.5.1996. Lammi. Toim. R. Grünthal, R. Kasik (= Castrenianumin toimitteita 53.) Helsinki, 23–30.
- Erelt, Mati, Matti Punttila 1999.** Suomalais-ugrialaisten kielten reduplikaatiosta. – Lähivertailuja 10. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tampereella 14. toukokuuta 1998. Toim. L. Vaba, H. Hurta. (= Folia Fennistica & Linguistica 23.) Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleiseen kielitieteen laitos. Tampere, 3–12.
- Hakulinen, Auli 2001.** Suomen kielen deskriptiivisen kieliopin ratkaisuja. – Keele kannul. Pühendusteos Mati Erelti 60. sünnipäevaks 12. märtsil 2001. Koost. ja toim. R. Kasik. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 17.) Tartu, 79–89.
- Hallap, Valmen 1984.** Sõnaliikide piirimailt. – Keel ja Kirjandus 1, 30–40.
- Hallap, Valmen 1986.** Omastava käände, vaegkäändsõnade ja mäarsõnade vahekorra. – Keel ja Kirjandus 4, 199–208; 5, 280–287.
- Hasselblatt, Cornelius 1990.** Das estnische Partikelverb als Lehnübersetzung aus dem Deutschen. (= Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 31.) Wiesbaden: Harrassowitz.
- Help, Toomas 1991.** Complementation in Estonian. – Linguistica Uralica 3, 177–184.
- Help, Toomas 1996.** „Free” word order: Finnish vs. Estonian and Hungarian. – Linguistica Uralica 1, 21–30.
- Hennoste, Tiit 1986.** Tekstigrammatikast tekstiteooriani. – Keel ja Kirjandus 1, 26–34.
- Hennoste, Tiit 1994.** Pragmaatiline partikkel *noh* eesti keeles. Sissejuhatav ülevaade. – Lähivertailuja 8. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Hailuodossa 7.–9.5.1994. Toim. H. Sulkala, H. Laanekask. (= Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraporteja 40.) Oulu, 9–20.
- Hennoste, Tiit 2000.** Allkeeled. – Eesti keele allkeeled. Toim. T. Hennoste. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16.) Tartu, 9–56.
- Hennoste, Tiit 2000–2001.** Sissejuhatus suulisesse eesti keelde. I. Taust ja uurimisobjekt. – Akadeemia 2000, 5, 1117–1150; II–IV. Suulise kõne erisõnavara 1–3. – Akadeemia 2000, 6, 1343–1374; 7, 1553–1582; 8, 1773–1806; V. Mõned mitteverbaalsed nähtused suulises kõnes. – Akadeemia 2000, 9, 2011–2038; VI–IX. Lausung suulises kõnes 1–4.

– Akadeemia 2000, 10, 2223–2254; 11, 2465–2486; 12, 2689–2710; Akadeemia 2001, 1, 179–206.

Hennoste, Tiit 2002a. Suulise kõne uurimine ja sõnaliigi probleemid. – Teoreetiline keeleteadus Eestis. Toim. R. Pajusalu, I. Tragel, T. Hennoste, H. Õim. (= Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 4.) Tartu, 56–73.

Hennoste, Tiit 2002b. Keelekasutuse uurimine. (Selles Emakeele Seltsi aastaraamatus)

Hennoste, Tiit, Kadri Muischnek 2000. Eesti kirjakeele korpuse valiku ja märgendamise põhimõtted ning kahe allkeele võrdluse katse. – Arvutuslingvistikalt inimesele. Toim. T. Hennoste. (= Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 1.) Tartu, 183–218.

Hennoste jt 2000 = Tiit Hennoste, Liina Lindström, Andriela Rääbis, Piret Toomet, Riina Vellerind. Eesti suulise kõne korpus ja mõne allkeele võrdlemise katse. – Arvutuslingvistikalt inimesele. Toim. T. Hennoste. (= Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 1.) Tartu, 245–284.

Hermann, Karl August 1884. Eesti keele Grammatik. Koolide ja iseõppimise tarvis. Tartu: Wilhelm Just.

Hermann, Karl August 1896. Eesti keele Lause-õpetus. Eesti keele grammatika teine jagu. Jurjev.

Hint, Mati 1996. Eesti keel okupatsiooni järel. – Keel ja Kirjandus 12, 802–808.

Holvoet, Axel 2001. Impersonals and Passives in Baltic and Finnic. – The Circum-Baltic Languages. Typology and Contact. Volume 2: Grammar and Typology. Eds. Ö. Dahl, M. Koptjevskaja-Tamm. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 363–389.

Huomo, Tuomas 1992. Suomen ja viron sanajärjestyksen kontrastiivista vertailua. Pro gradu-tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.

Huomo, Tuomas 1993. Suomen ja viron kontrastiivista sanajärjestyksvertailuja. – Studia komparativa linguarum orbis Maris Baltici 1. Tutkimuksia syntaksin ja pragmasyntaksin alalta. Toim. V. Yli-Vakkuri. (= Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 43.) Turku, 97–158.

Huomo, Tuomas 1994. Näkökulmia suomen ja viron sanajärjestyseroihin. – Lähivertailuja 8. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Hailuodossa 7.–9.5.1994. Toim. H. Sulkala, H. Laanekask. (= Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraporteja 40.) Oulu, 21–39.

Huomo, Tuomas 1995. On the position of subject in Finnish and Estonian. – XXI kielitieteen päivät Oulussa 6.–7.5.1994. Toim. R. Kataja, K. Suikkari. (= Acta Universitatis Ouluensis, series B Humaniora 19.) Oulu, 79–87.

Karelson, Rudolf 1959. Sidesõnad läänemeresoome keeltes. Tartu. Käsikirjaline kandidaadiväitekiri.

Karelson, Rudolf 1963. Sõna *kui* ühest funktsioonist. – Nonaginta. Johannes Voldemar Veski 90. sünnipäevaks 27. juunil 1963. Toim. P. Ariste. (= Emakeele Seltsi toimetised 6.) Tallinn, 128–135.

Karelson, Rudolf 1971. Eesti ühendsidesõnad, nende senine käsitus. – Emakeele Seltsi aastaraamat 17, 1971. Tallinn: Eesti Raamat, 35–44.

Karelson, Rudolf 1972. Märkmeid kaassõna piirimailt. – Emakeele Seltsi aastaraamat 18, 1972. Tallinn: Eesti Raamat, 71–84.

- Karelson, Rudolf 1978.** Eralduskäändeliste kaassõnade ühest tähendusjoonest. – Eesti keele sõnavara probleeme. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 460. Töid eesti filoloogia alalt V.) Tartu, 20–32.
- Karelson, Rudolf 1980.** Lisandusi eesti sidesõnade liigitusele. – Emakeele Seltsi aastaraamat 24, 1978. Tallinn: Eesti Raamat, 41–49.
- Karelson, Rudolf 1985.** Probleme der Beziehungen zwischen Prä- bzw. Postposition und Adverb im Ehstnischen. – Ostseefinnische Untersuchungen. Ergebnisse eines finnisch-sowjetischen symposiums. Ed. H. Leskinen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 41–47.
- Karelson, Rudolf 1986.** Märkmeid eesti prolatiivsete kaasõnade kohta. – Emakeele Seltsi aastaraamat 30, 1984. Tallinn: Eesti Raamat, 64–68.
- Karelson, Rudolf 1987.** Mitmepalgeline sõna *kuni*. – Kirjakeel 1985. Emakeele Selts. Tallinn: Valgus, 153–163.
- Karelson, Rudolf 1988.** Über die Rektion der Verhältnishwörter in den ostseefinnischen Sprachen. – Sovetskoe finno-ugrovedenie 4, 241–250.
- Kasik, Reet 1968.** Omastavalise täiendi subjektilisusest ja objektilisusest *mine*-konstruktsioonis. – Keel ja struktuur 2. Tartu, 125–139.
- Kasik, Reet 1970.** Lähtelause subjekt ja objekt deverbaalsubstantiivilistes nominalisatsioonides. – Keel ja struktuur 4. Tartu, 121–133.
- Kasik, Reet 1975.** Verbide ja verbaalsubstantiivide tuletusvahekorrad tänapäeva eesti keeles. – Keele modelleerimise probleeme 5. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 363.) Tartu, 15–162.
- Kasik, Reet 2002.** Uudiste süntaks. – Tähendusepüüdja. Pühendusteos professor Haldur Õimu 60. sünnipäevaks 22. jaanuaril 2002. Toim. R. Pajusalu, T. Hennoste. (= Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 3.) Tartu, 200–218.
- Kask, Arnold 1936.** Mõningaid märkmeid eesti predikatiivi kohta. – Eesti Keel 1, 14–20.
- Kask, Arnold, Paula Palmeos 1965.** Eesti keele grammatika II. Morfoloogia. Arv- ja asesõna. Tartu Riiklik Ülikool, eesti keele kateeder. Tartu.
- Keel ja struktuur. 1–10.** Töid struktuuraalse ja matemaatilise lingvistika alalt. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, eesti keele kateeder, 1965–1978.
- Keele modelleerimise probleeme. 1–7.** Tartu Riikliku Ülikooli toimetised. Tartu, 1966–1977.
- Keevallik, Leelo 2001.** Estonian reduplication in action sequences. – Nordic and Baltic Morphology: Papers from a NorFA Course, Tartu, June 2000. Eds. J. Niemi, J. Heikkinen. (= Studies in Languages 36.) University of Joensuu. Faculty of Humanities. Joensuu, 23–33.
- Kehayov, Petar 2002.** Typology of grammaticalized evidentiality in Bulgarian and Estonian. – Linguistica Uralica 2, 126–142.
- Kerge, Krista 2000.** Eesti süntaks võõrkeeleõppe praktikule. Käsiraamat. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kerge, Krista 2002.** Kirjakeele kasutusvaldkondade süntaktiline keerukus. – Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist. Toim. R. Kasik. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 23.) Tartu, 29–46.
- Kettunen, Lauri 1924.** Lauseliikmed eesti keeles. (= Eesti Kirjanduse Seltsi Keeletoimkonna toimetised 9.) Tartu.
- Kindlam, Magnus 1958.** Lisandi ühildumisest. – Keel ja Kirjandus 1, 34–38.

- Klaas, Birute 1987.** Ühisjooni ja erinevusi eesti ja leedu keele predikatiivi iseloomus. – Dialoogi mudelid ja eesti keel. Vastutav toim. H. Õim. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 795. Töid eesti filoloogia alalt 12.) Tartu, 25–37.
- Klaas, Birute 1988.** Indirektne objekt. – Keel ja Kirjandus 1, 1–8.
- Klaas, Birute 1992.** Vaba daativi väljendusvõimalustest Balti keeleareaalis. – Lähivertailuja 6. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Mekrijärvellä 10.–11.4.1992. Toim. H. Remes. (= Kielitieteellisiä tutkimuksia 27.) Joensuun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Joensuu, 36–44.
- Klaas, Birute 1994.** Adressaatobjekt Balti keeleareaalis. – Lähivertailuja 7. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammivalkamassa 5.–7.5.1993. Toim. K. Pajusalu, V. Yli-Vakkuri. (= Turun Yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 44.) Turku, 52–64.
- Klaas, Birute 1996.** Similarities in case marking of syntactic relations in Estonian and Lithuanian. – Estonian: Typological Studies I. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 4.) Tartu, 37–67.
- Klaas, Birute 1997.** The quotative mood in the Baltic Sea areal. – Estonian: Typological Studies II. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 8.) Tartu, 73–97.
- Klaas, Birute 1999.** Dependence of object case on the semantics of the verb in Estonian, Finnish and Lithuanian. – Estonian: Typological Studies III. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 11.) Tartu, 47–83.
- Kont, Karl 1955.** Translatiivist läänemeresoome keeltes ja mordva ning lapi keeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat I, 1955. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 163–170.
- Kont, Karl 1959a.** Teadusliku süntaksi metodoloogias. Objektist passiivi liitkonstruktsioonides. – Keel ja Kirjandus 10, 609–615.
- Kont, Karl 1959b.** Lause eitavast sisust sõltuv objekt läänemeresoome keeltes. – Emakeele Seltsi aastaraamat IV, 1958. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 233–246.
- Kont, Karl 1963.** Käändsõnaline objekt läänemeresoome keeltes. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused IX.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Koptjevskaja-Tamm, Maria 2001.** „A piece of the cake” and „a cup of tea”: Partitive and pseudo-partitive nominal constructions in the Circum-Baltic languages. – The Circum-Baltic Languages. Typology and Contact. Volume 2: Grammar and Typology. Eds. Ö. Dahl, M. Koptjevskaja-Tamm. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 523–567.
- Kuidas käsitada sõnaliigi mõistet?** (Diskussiooni materjale.) – Keel ja Kirjandus 1977, 9, 520–537.
- Kure, Kristjan 1947.** Sõnaliikidest ja lauseliikmetest kooligrammatikas nõukogude keeleteaduse seisukohalt. – Nõukogude Kool 5, 306–312.
- Kure, Kristjan 1959.** Eesti keele lauseliigenduse alustest. – Keel ja Kirjandus 1, 40–49.
- Kure, Kristjan 1960.** Mõningaid märkusi lauseliigenduse küsimuste kohta avaldatud sõnavõtude puhul. – Keel ja Kirjandus 5, 300–302.
- Kure, Kristjan 1963.** Eesti keele lauseehituse põhiküsimusi. – Eesti keele süntaksi küsimusi. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 7–79.

- Laanest, Arvo 1958.** Liiki ja laadi väljendavast genitiivatribuudist läänemeresoome keeltes ja tema vahekorra genitiivi muude tähendusfunktsioonidega. – Eesti NSV Teaduste Akadeemia toimetised. Ühiskonnateadused, kd 7, nr 4, 276–291.
- Laanest, Arvo 1959a.** Kohakäändeliste substantiivatribuutide kasutamisest. – Keel ja Kirjandus 1, 32–39.
- Laanest, Arvo 1959b.** Substantiivne atribuut läänemeresoome keeltes. Tallinn. Käsikirjaline kandidaadiväitekiri.
- Laanest, Arvo 1959c.** Partitiivi abil väljendatud substantiivsest atribuudist läänemeresoome keeltes. – Emakeele Seltsi aastaraamat IV, 1958. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 214–232.
- Laanest, Arvo 1960.** Sisekohakäänete vormis esinevatest nimisõnalistest atribuutidest läänemeresoome keeltes. – Soome-ugri keelte küsimusi. Toim. P. Ariste. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused V.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 69–87.
- Leetberg, Kaarel 1925.** Eesti lauseõpetus keskkoolidele. Rakvere.
- Leetberg, Kaarel 1933.** Eesti sõnade järjekorrast. – Eesti Kirjandus 1, 8–22; 2, 62–76.
- Lehiste, Ilse, Jutta Kitching 1998.** Sihitise käänete kasutamine väliseestlaste poolt. – Väliseestlaste keelest. Toim. L. Lindström. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 9.) Tartu, 67–75.
- Lehtinen, Tapani 1992.** Suomen ja viron verbioppusista sivulauseista. – Nordens språk i Baltikum. (= Nordisk språksekretariats rapporter 18.) Oslo, 70–82.
- Lindström, Liina 2000.** Narratiiv ja selle sõnajärg. – Keel ja Kirjandus 3, 190–200.
- Lindström, Liina 2001a.** Grammaticalization of *või/vä*-questions in Estonian. – Papers in Estonian Cognitive Linguistics. Ed. I. Tragel. (= Publications of the Department of General Linguistics 2.) University of Tartu. Tartu, 90–118.
- Lindström, Liina 2001b.** Verb-initial clauses in narrative. – Estonian: Typological Studies V. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 18.) Tartu, 138–168.
- Lindström, Liina 2002.** Veel kord subjekti ja predikaadi vastastikusest asendist laiendi järel. – Emakeele Seltsi aastaraamat 47, 2001. Tallinn, 87–106.
- Matsumura, Kazuto 1994.** Is the Estonian adessive really a local case? – Journal of Asian and African Studies 46/47, 223–235.
- Matsumura, Kazuto 1996.** The Estonian translative. – Estonian: Typological Studies I. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 4.) Tartu, 68–122.
- Metslang, Helle 1978.** Keeleüksuste infostruktuurist. – Keel ja Kirjandus 7, 410–418.
- Metslang, Helle 1981.** Küsilause eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Metslang, Helle 1984.** Ühest eesti hüüdlause tüübist. (= Preprint KKI-25.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Metslang, Helle 1985.** Sisukas ja sisutu *nagu*. – Ars Grammatica 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 48–61.
- Metslang, Helle 1990.** Eesti hüüdlausest afektiivse süntaksi taustal. – Keel ja Kirjandus 10, 598–606.
- Metslang, Helle 1991.** Ajast ja tema vormist verbitarindeis. – Keel ja Kirjandus 3, 163–168.

- Metslang, Helle 1993a.** Kas eesti keeles on olemas progressiiv? – Keel ja Kirjandus 6, 326–334; 7, 410–416; 8, 468–476.
- Metslang, Helle 1993b.** Verbitarind ajatähendust väljendamas. – Virittäjä 2, 203–221.
- Metslang, Helle 1994a.** Eesti ja soome – futuurumita keeled? – Keel ja Kirjandus 9, 534–547; 10, 603–616.
- Metslang, Helle 1994b.** Temporal Relations in the Predicate and the Grammatical System of Estonian and Finnish. (= Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 39.) Oulu.
- Metslang, Helle 1996.** The developments of the futures in the Finno-Ugric languages. – Estonian: Typological Studies I. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 4.) Tartu, 123–144.
- Metslang, Helle 1997a.** Eesti ja teiste soome-ugri keelte futuurumi arenguid. – Keel ja Kirjandus 4, 226–231.
- Metslang, Helle 1997b.** Eesti prefiksaaladverbist *ära* soome keele taustal. – Lähivertailuja 9. Suomalais-virolainen kontrastiiviseminaari 3.–5.5.1996. Lammi. Toim. R. Grünthal, R. Kasik. (= Castrenianumin toimitteita 53.) Helsinki, 31–46.
- Metslang, Helle 1997c.** On the use of the Estonian past tense forms during the last century. – Estonian: Typological Studies II. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 8.) Tartu, 98–145.
- Metslang, Helle 1999.** Is the Estonian and Finnish conditional actually a conditional? – Estonian: Typological Studies III. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 11.) Tartu, 97–127.
- Metslang, Helle 2000.** Reflections of the Development of a Particle in Estonian. – Estonian: Typological Studies IV. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 14.) Tartu, 59–86.
- Metslang, Helle 2002.** On the development of the Estonian aspect. – The Circum-Baltic Languages. Typology and Contact. Volume 2: Grammar and Typology. Eds. Ö. Dahl, M. Koptjevskaja-Tamm. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 443–479.
- Metslang, Helle, Hannu Tommola 1995.** Zum Tempussystem des Estnischen. – Tempussysteme in europäischen Sprachen II. Tense systems in European languages. Ed. R. Thieroff. (= Linguistische Arbeiten 338.) Tübingen: Niemeyer, 229–326.
- Mihkla, Karl 1959.** Mõningaid märkmeid lauseliikmete ja lauseanalüüsi kohta. – Keel ja Kirjandus 3, 171–176.
- Mihkla, Karl 1962.** Öeldis ja selle ühildumine alusega tänapäeva eesti kirjakeeles. – Keel ja Kirjandus 12, 723–733.
- Mihkla, Karl 1966.** Mõningaid märkmeid eesti keele lausetüüpide kohta. – Emakeele Seltsi aastaraamat 12, 1966. Tallinn: Eesti Raamat, 43–51.
- Mihkla, Karl 1969.** Täiendavaid märkusi eesti öeldistüüpe kohta. – Emakeele Seltsi aastaraamat 14–15, 1968–1969. Tallinn: Eesti Raamat, 87–94.
- Mihkla, Karl, Aavo Valmis 1979.** Eesti keele süntaks kõrgkoolidele. Tallinn: Valgus.
- Muiñiece, Liena, Helle Metslang, Karl Pajusalu 1999a.** Eesti ja läti keele mineviku partitsiibi finiidistumine. – Keel ja Kirjandus 8, 522–534.
- Muiñiece, Liena, Helle Metslang, Karl Pajusalu 1999b.** Past participle finitization in Estonian and Latvian. – Estonian: Typological Studies III. Ed. M. Ereht. (= Publications

- of the Department of Estonian of the University of Tartu 11.) Tartu, 128–157.
- Muijniece, Liena, Karl Pajusalu 1997.** Mineviku partitsiibi grammatikaliseerumisest lõunaeesti murretes. – Ödagumeresoomõ lõunapiir. Läänemeresoome lõunapiir. (= Võro Instituudi toimõtiseq 1.). Võro, 96–101.
- Muuk, Elmar, Mihkel Tedre 1930.** Lühike eesti keeleõpetus II. Tuletus- ja lauseõpetus. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus.
- Neetar, Helmi 1963.** Ühest aluse ja öeldise ühildumise juhust eesti keeles. – Nonaginta. Johannes Voldemar Veski 90. sünnipäevaks 27. juunil 1963. Toim. P. Ariste. (= Emakeele Seltsi toimetised 6.) Tallinn, 217–223.
- Neetar, Helmi 1964a.** Aluse ja öeldise ühildumine eesti murretes. Tallinn. Käsikirjaline kandidaadiväitekiri.
- Neetar, Helmi 1964b.** Aluse ja öeldise ühildumist mõjutavatest teguritest eesti murretes. – Emakeele Seltsi aastaraamat X, 1964. Tallinn, 151–166.
- Neetar, Helmi 1965a.** Aluse (kollektiivsubstantiivi) ja öeldise ühildumisest eesti murretes. – Emakeele Seltsi aastaraamat 11, 1965. Tallinn, 185–193.
- Neetar, Helmi 1965b.** Aluse ja öeldise ühildumise seaduspärasustest eesti murretes. – Keel ja Kirjandus 1, 25–29.
- Nemvalts, Peep 1976.** Täis- ja osaalus eesti ja soome süntaksis. – Keel ja Kirjandus 7, 404–412.
- Nemvalts, Peep 1978.** Eksistentsiaallauseist. – Keel ja struktuur 10. Tartu, 10–41.
- Nemvalts, Peep 1986.** Huomioita subjekti-NP:n sijavaihtelusta virossa. – Kielitieteellisiä muistintapojia 1. (= Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 26.) Oulu, 42–51.
- Nemvalts, Peep 1996.** Case marking of subject phrases in modern standard Estonian. (= Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica Upsaliensisa 25.) Uppsala.
- Nemvalts, Peep 2000.** Aluse sisu ja vorm. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Nemvalts, Peep, Silvi Vare 1984.** Eesti keele õpik X klassile. Tallinn: Valgus.
- Nurkse, Rein 1929.** Eesti keele sõnade järjekorrast. – Eesti Kirjandus 8, 321–334; 9, 369–382.
- Nurkse, Rein 1937.** Adjektiiv-atribuudi kongruentsist eesti keeles. (= Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised XXX.) Tartu: Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjastus.
- Nurmi, Timo 1991.** Nessessiivkonstruktsiooni kasutamine eesti ajalehtede juhtkirjades. – Keel ja Kirjandus 12, 732–742.
- Oinas, Zsuzsanna 1993.** Mõnest eesti ja soome possessiivtarindist. – Keel ja Kirjandus 9, 537–542.
- Pai, Kristiina 2001a.** Essiivne ja translatiivne predikatiivadverbiaal. – Keele kannul. Pühendusteos Mati Ereli 60. sünnipäevaks 12. märtsil 2001. Koost. ja toim. R. Kasik. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 17.) Tartu, 232–249.
- Pai, Kristiina 2001b.** Translatiivne predikatiivadverbiaal eesti keeles. Tartu. Käsikirjaline magistr töö Tartu ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Pajusalu, Elna (Adler) 1958.** Läänemeresoome keelte väliskohakäänded (käänete funktsioonid). Tallinn. Käsikirjaline kandidaadiväitekiri.
- Pajusalu, Renate 1987.** Üldküsilause ühildumise pragmaatiline struktuur. – Dialoogi mudelid ja eesti keel. Vastutav toim. H. Öim. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 795. Tõid eesti filoloogiat alalt 12.) Tartu, 54–70.

- Pajusalu, Renate 1999.** Deiktikud eesti keeles. (= Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 8.) Tartu.
- Pajusalu, Renate 2000.** Indefinite Determiners *mingi* and *üks* in Estonian. – Estonian: Typological Studies IV. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 14.) Tartu, 87–117.
- Palmeos, Paula 1967.** Eesti keele grammatika II. Teine vihik. Sidesõna ja hüüdsõna. Tartu Riiklik Ülikool, eesti keele kateeder. Tartu.
- Palmeos, Paula 1973.** Eesti keele grammatika II. Neljas vihik. Kaassõna. Tartu Riiklik Ülikool, eesti keele kateeder. Tartu.
- Palmeos, Paula 1974.** Partiklitest *järele*, *järel* ja *järgi* eesti kirjakeeles. – Centum. Johannes Voldemar Veski 100. sünniaastapäeva tähistades. (= Emakeele Seltsi toimetised 9.) Tallinn: Valgus, 136–140.
- Peezel, Juhan 1957.** Tingiva kõneviisi tähenduslikest funktsioonidest ja kohast eesti kõneviiside süsteemis. – Emakeele Seltsi aastaraamat III, 1957. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 49–71.
- Pihlak, Ants 1985a.** Eesti ühendverbid ja perifrastilised verbid aspektitähenduse väljendajana. – Ars Grammatica 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 62–93.
- Pihlak, Ants 1985b.** Tähelepanekuid kursiivsusest ja terminatiivsusest eesti keeles. – Keel ja Kirjandus 3, 149–158.
- Pihlak, Ants 1990.** Tegumood eesti keeles (võrrelduna soome keelega). – Voprosy sopostavitelnogo issledovanija jazykov: grammatičeskij aspekt. Tallinn, 59–84.
- Pihlak, Ants 1993.** A comparative study of voice in Estonian. (= Acta et Commentationes Academiae Scientiarum Estonicae I.) Tallinn.
- Pikver, Ann 1988.** Eesti relatiivausest keeletüpoloogilisel taustal. – Keel ja Kirjandus 7, 392–397; 8, 486–493.
- Pool, Raili 1996.** Eesti keele verbirektsioone. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Pool, Raili 1999.** About the use of different forms of the first and second person singular personal pronouns in Estonian cases. – Estonian: Typological Studies III. Ed. M. Ereht. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 11.) Tartu, 158–184.
- Pöld, Harald 1922.** Eesti keeleõpetus. II jagu. Lauseõpetus. (= Eesti Kirjanduse Seltsi toimetused 15.) Tallinn: G. Pihlaka kirjastus.
- Põlma, Valve 1975.** Interjektsioon või adverb? – Keel ja Kirjandus 3, 147–154.
- Päll, Eduard 1954.** O roli infinitiva v grammatičeskom stroe èstonskogo jazyka. Moskva. Kandidaativäitekiri. Käsikiri.
- Päll, Eduard 1956a.** Infinitiiv alusena ja öeldisena eesti keeles. – Keelelisi küsimusi. Toim. E. Ahven. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused I.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 60–75.
- Päll, Eduard 1956b.** Infinitiiv eesti keele fraseoloogia allikana. – Emakeele Seltsi aastaraamat II, 1956. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 138–145.
- Raag, Raimo 1985.** The direct object in Swedish Estonian. – Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis aastaraamat 9. Stockholm, 201–212.
- Rajandi, Henno 1966.** Arutlusi eesti impersonaali üle. – Keel ja Kirjandus 9, 538–548; 10, 612–616.

- Rajandi, Henno 1967a.** Passiivne *tud*-adjektivatsioon. – Keel ja Kirjandus 4, 218–223; 5, 286–291.
- Rajandi, Henno 1967b.** Some general properties of Estonian negation system. – Sovetskoe finno-ugrovedenie 1, 11–21.
- Rajandi, Henno 1968/1999.** Eesti impersonaali ja passiivi süntaks. (= Eesti Keele Instituudi toimetised 3.) Tallinn.
- Rajandi, Henno 1987.** Eituslause. – Ars Grammatica 1986. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 44–63.
- Rajandi, Henno, Helle Metslang 1979.** Määramata ja määratud objekt. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Rannut, Lehte 1958.** Objektisarnane ajamäärus eesti keeles. – Keel ja Kirjandus 10, 604–609.
- Rannut, Lehte 1959.** Seesütlev ja alalütlev ajamääruse käänatena. – Emakeele Seltsi aastaraamat V, 1959. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 55–77.
- Rannut, Lehte 1960.** Ajamäärus eesti keeles (täendusfunktsioonid). – Emakeele Seltsi aastaraamat VI, 1960. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 71–112.
- Rannut, Lehte 1961.** Ajamäärus eesti keeles. Tallinn. Käsikirjaline kandidaadiväitekiri.
- Rannut, Lehte 1964.** Täis- ja osaalus tänapäeva eesti kirjakeeles. – Keel ja Kirjandus 1, 32–39.
- Rannut, Lehte 1969.** Eksistentsiaallausest ja aluse juurdemõtlemisest. – Keel ja Kirjandus 11, 671–674.
- Rannut, Lehte 1971.** Sihitislause eesti tänapäeva kirjakeeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 17, 1971. Tallinn: Eesti Raamat, 45–65.
- Rannut, Lehte 1974.** Konditsionaallausest ja selle piirimaadest. – Centum. Johannes Voldemar Veski 100. sünniaastapäeva tähistades. (= Emakeele Seltsi toimetised 9.) Tallinn: Valgus, 258–266.
- Rannut, Lehte 1975.** Tagajärge väljendavate kõrvallausestega põimlausestest. – Emakeele Seltsi aastaraamat 19–20, 1973–1974. Tallinn: Eesti Raamat, 51–61.
- Rannut, Lehte 1977a.** Kohamääruslause eesti keeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 22, 1976. Tallinn: Eesti Raamat, 73–82.
- Rannut, Lehte 1977b.** Öeldistäidelausest. – Nõukogude Kool 2, 139–142.
- Rannut, Lehte 1978.** Eesti keele mööndlausest. – Eesti NSV Teaduste Akadeemia toimetised. Ühiskonnateadused, kd 27, nr 1. Tallinn, 47–53.
- Rannut, Lehte 1981.** Põimlause eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Remes, Hannu 1992.** Pronominien käytöstä viron relatiivilauseissa. – Lähivertailuja 6. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Mekrijärvellä 10.–11.4. 1992. Toim. H. Remes. (= Kielitieteellisiä tutkimuksia 27.) Joensuun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Joensuu, 45–52.
- Rommel, Nikolai 1958.** Eesti keele sõnajärjestuse küsimusi. – Keel ja Kirjandus 9, 543–555; 10, 610–619.
- Rommel, Nikolai 1963a.** Sõnajärjestus eesti lauses. – Eesti keele süntaksi küsimusi. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 216–389.
- Rommel, Nikolai 1963b.** Sepamaa vaidleb vastu sellele, mida polegi väidetud. – Keel ja

- Kirjandus 1, 41–42.
- Rommel, Nikolai, Elli Riikoja, Johannes Valgma 1957.** Eesti keele grammatika keskkooli VIII–X klassile. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Riikoja, Elli 1974.** Ühte nägu, kuid eri tegu. (Lisandi ja teiste lauseliikmete sarnasusest.) – Nõukogude Kool 4, 304–309.
- Riikoja, Elli 1975.** On the nature of the Estonian apposition. – Congressus Tertius Internationalis Fenno-Ugristarum. Tallinae habitus 17.–23. VIII 1970. Pars I. Acta Linguistica. Adiuvantibus A.–R. Hausenberg, A. Kährik. Tallinn: Valgus, 351–353.
- Roos, Aarand 1982.** Imperatiivi *mina*-vormist ja optatiivist. – Finsk-ugriska smaskrifter 5. Lund, 3–13.
- Rätsep, Huno 1969a.** On the form of government structure types of Estonian simple verbs. – Annual Meeting of the Research Group for Generative Grammar 1969. Abstracts. Tartu, 20–28.
- Rätsep, Huno 1969b.** Ühendverbide reksioonistruktuuride iseärasustest eesti keeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 14–15, 1968–1969. Tallinn: Eesti Raamat, 59–77.
- Rätsep, Huno 1970a.** Die Typen der verbalen Rektionsstruktur und die Sprachtypologie in Hinsicht auf das Estnische. – Theoretical Problems of Typology and the Northern Eurasian Languages. Eds. L. Dezsö, P. Hajdu. Budapest, 129–134.
- Rätsep, Huno 1970b.** Government structure types of the verb and situation analysis. – Annual Meeting of the Research Group for Generative Grammar 1970. Abstracts. Tartu, 28–34.
- Rätsep, Huno 1971a.** Eesti keele lihtlausemallide uurimise metoodikast. – Keel ja struktuur 6. Tartu, 25–83.
- Rätsep, Huno 1971b.** Kas kaudne kõneviis on kõneviis? Verbivormide situatsioonianaalüüsi. – Keel ja struktuur 5. Tartu, 43–67.
- Rätsep, Huno 1972a.** Eesti keele lihtlause mallidest ja nende esitamise metoodikast. – Keel ja struktuur 6. Tartu, 25–86.
- Rätsep, Huno 1972b.** Süvasituatsioonidest ja lausemallidest. – Emakeele Seltsi aastaraamat 18, 1972. Tallinn: Eesti Raamat, 55–70.
- Rätsep, Huno 1973.** Eesti keele väljendverbide olemusest. – Keel ja Kirjandus 1, 24–30.
- Rätsep, Huno 1978.** Eesti keele lihtlause tüübid. (= Emakeele Seltsi toimetised 12.) Tallinn: Valgus.
- Rätsep, Huno 1981a.** Eesti keele lihtlause põhitüübid kontensiivse tüpoloogია vaatekohast. – Eesti keele grammatika probleeme. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 574. Töid eesti filoloogia alalt VIII.) Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 35–50.
- Rätsep, Huno 1981b.** Eestin kielen yksinäislauseiden perustyytit typologian näkökulmasta katsottuna. – Congressus Quintus Internationalis Fenno-Ugristarum. Turku 20.–27. VIII 1980. Pars 6. Dissertationes sectionum. Turku, 453–459.
- Saareste, Andrus 1937.** Eesti õigekeelsuse päevaküsimustest. (= Eesti Keele Arhiivi toimetised 9.) Tartu.
- Saareste, Andrus 1948.** Atribuudi asendist eesti keeles. – Virittäjä 1, 86–92.
- Saareste, Andrus 1949.** Sur la place du verbe attributif dans la proposition subordonnée estonienne. – Apophoreta Tartuensia. Stockholm, 36–47.
- Saareste, Andrus 1952.** Kaunis emakeel. Vesteid eesti keele elu-olust. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.

- Saareste, Andrus 1960a.** Subjekti ja predikaadi vastastikusest asenemisest eesti keeles laiendi järgi. – Vironseppo. Juhlakirja Julius Mägisten 60-juubelipäevaks 19.12.1960. Helsinki, 61–69.
- Saareste, Andrus 1960b.** Subjekti ja predikaadi vastastikusest asenemisest eesti keeles laiendi järgi. – Virittäjä 4, 293–301.
- Saareste, Andrus 1963a.** Aluse ja öeldise vastastikusest asenemisest eesti kirjakeeles laiendi järel. – Mana 3–4. Virginia, 252–262.
- Saareste, Andrus 1963b.** Aluse ja öeldise vastastikusest asenemisest eesti kirjakeeles laiendi järel. – Pühendusvihk sõnasepp J. V. Veskile. Virginia, 22–32.
- Sahkai, Heete 1999.** Eesti verbifraasi sõnajärg. – Keel ja Kirjandus 1, 24–32.
- Saluveer, Helle 1969.** Co-ordination in a Simple Sentence. – Annual Meeting of the Research Group for Generative Grammar 1969. Abstracts. Tartu, 29–31.
- Saluveer, Helle 1970.** On the conjoining and oppositional coordination of sentences in Estonian. – Annual Meeting of the Research Group for Generative Grammar 1970. Abstracts. Tartu, 35–37.
- Saluveer, Helle 1971.** Ühendavast ja vastandavast koordineerimist tänapäeva eesti keeles. Tartu. Käsikirjaline diplomitöö Tartu ülikooli eesti keele kateedris.
- Sang, Joel 1975.** Eitus Kihnu murrakus. – Keel ja Kirjandus 3, 155–162.
- Sang, Joel 1979.** Antonüümia ja teised vahekorrad. – Keel ja Kirjandus 5, 272–280; 6, 337–344.
- Sang, Joel 1980.** Eituse keerdküsimusi. – Keel ja Kirjandus 8, 481–488.
- Sang, Joel 1983.** Eitus eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Sepamaa, Henrik 1962.** Eesti keele sõnajärjestuse küsimusi. N. R Emmeli samanimelise artikli puhul. – Keel ja Kirjandus 9, 557–562.
- Sepamaa, Henrik 1964.** Raskused sõnajärje uurimisel. (N. R Emmel, Sõnajärjestus eesti lauses. – Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII.) – Keel ja Kirjandus 8, 502–506.
- Sepp, Aldi 1985.** Verbi kordusest eesti murretes. – Emakeele Seltsi aastaraamat 29, 1983. Tallinn: Eesti Raamat, 39–44.
- Sivers, Fanny de 1997.** Eesti keeles kasutatavast mediafoorsest kõneviisist. – Keel ja Kirjandus 12, 812–815.
- Sulkala, Helena 1990.** Resiprookisuuden ilmaisemisesta suomessa ja virossa. – Congressus Septimus Internationalis Fenno-Ugristarum 3b. Sessiones sectionum. Debrecen, 268–273.
- Sulkala, Helena 1996.** Expression of aspectual meanings in Finnish and Estonian. – Estonian: Typological Studies I. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 4.) Tartu, 165–225.
- Tael, Kaja 1987a.** Sõnajärg eesti umbisikulistes lausetes. – Dialoogi mudelid ja eesti keel. Vastutav toim. H. Õim. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 795. Töid eesti filoloogialt 12.) Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 86–94.
- Tael, Kaja 1987b.** The possibilities of expressing the theme in Estonian. – Symposium on language universals. „Estonian data contributing to the theory of language universals” & „The hierarchical nature of language”. Tallinn, July 28–30, 1987. Summaries. Tallinn, 103–106.
- Tael, Kaja 1988a.** Infostruktuur ja lauseliigendus. – Keel ja Kirjandus 3, 133–143.

- Tael, Kaja 1988b.** Referendi tuntus, mainitus ja määratus. – Noored filoloogias 1988. Tallinn, 28–30.
- Tael, Kaja 1988c.** Sõnajärjemallid eesti keeles (võrrelduna soome keelega). Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste osakond. Tallinn.
- Tael, Kaja 1990.** An Approach to Word Order Problems in Estonian. Eesti Teaduste Akadeemia Humanitaar- ja Ühiskonnateaduste Osakond. Tallinn.
- Tauli, Valter 1959.** Eesti kirjakeele sõnajärje probleeme. – Virittäjä 2, 240–251.
- Tauli, Valter 1961.** Lisandist ja jutumärkidest. Stockholm.
- Tauli, Valter 1968.** Totaalobjekt eesti kirjakeeles. (= Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia 145.) Helsinki, 216–224.
- Tauli, Valter 1969.** The *da*-infinitive as the modifier of verb in Estonian. – Cahiers Ferdinand de Saussure, vol. 26. Geneve, 161–178.
- Tauli, Valter 1980.** Eesti grammatika II. Lauseõpetus. Uppsala: Finsk-ugriska institutionen.
- Tauli, Valter 1983.** Standard Estonian Grammar. Part II. Syntax. (= Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Altaica Upsaliensia 14.) Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Tiits, Mai 1982.** Seisundiadverbidest. – Keel ja Kirjandus 1, 17–21.
- Tiits, Mai 1983.** Lüngad eesti noomenivormistikus. – Keel ja Kirjandus 7, 356–364.
- Tommola, Hannu 1992.** The Marking of Future Time Reference in Estonian. – EUROTOP Working Papers. Series VI. No. 2. Stockholm: European Science Foundation, 12–28.
- Tommola, Hannu 1993.** Ambipersonainen Suppressiivi: diateesita suomessa ja virossa. – Studia comparativa linguarum orbis Maris Baltici 1. Tutkimuksia syntaksin ja pragmaatiikan alalta. Toim. V. Yli-Vakkuri. (= Publications of the Department of Finnish and General Linguistics of the University of Turku 43.) Turku, 41–93.
- Toomet, Piret 1999.** Kaudne kõneviis tänapäeva eesti keele suulistes tekstides. Magistritöö. Käsikiri Tartu ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Toomet, Piret 2000.** Mõnest kaudsuse väljendamise võimalusest tänapäeva eesti keeles. – Keel ja Kirjandus 4, 251–259.
- Tuldava, Juhan, Astrid Villup 1976.** Sõnaliikide sagedusest ilukirjandusproosa autorikõnes. – Töid keelestatistika alalt I. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 377.) Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 61–106.
- Uibopuu, Valev 1970.** Similarkomparative Konstruktionen im Finnischen und Estnischen insbesondere in der modernen Schriftsprache. Syntaktisch-stilistische Untersuchungen. (= Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica et Altaica Upsaliensia 5.) Uppsala.
- Uuspõld, Ellen 1966.** Määrusliku *des-*, *mata-*, *nud-* (~ *nuna-*) ja *tud-* (~ *tuna-*) konstruktiooni struktuur ja tähendus. – Keele modelleerimise probleeme 1. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 188.) Tartu, 4–196.
- Uuspõld, Ellen 1970.** Absoluutkonstruktiooni struktuur ja tähendus eesti keeles. – Keel ja struktuur 3. Tartu, 22–43.
- Uuspõld, Ellen 1972.** Agendi väljendamisest *des*-konstruktiooniga lausetes. – Keel ja struktuur 7. Tartu, 108–118.
- Uuspõld, Ellen 1975.** Lauselühendi probleeme tänapäeva eesti keeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 19–20, 1973–1974. Tallinn: Eesti Raamat, 25–31.
- Uuspõld, Ellen 1978a.** Atributiivsete partitsiipkonstruktioonide eitavad vasted. – Keel ja struktuur 10. Tartu, 66–80.
- Uuspõld, Ellen 1978b.** *nuna-*, *tuna-*tarindi peasõna probleemist. – Keel ja Kirjandus 5,

- 283–291.
- Uuspõld, Ellen 1980.** *maks*-vorm ja teised finaaliadverbiaalid. – Keel ja Kirjandus 12, 729–736.
- Uuspõld, Ellen 1982.** Viron verbien infiniittisten rakenteiden subjektisääntöjä. – Folia Fennistica & Linguistica 8. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Tampere, 35–53.
- Uuspõld, Ellen 1983.** Sõnade järjekorrast eesti ja soome keele eitavas lauses. – Suomalais-virolainen virheanalyysiseminaari Summassaaressa 18. ja 19. toukokuuta 1983. (= Folia Fennistica & Linguistica 10.) Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Tampere, 46–50.
- Uuspõld, Ellen 1985.** Lisaandmeid *vat*-konstruktsiooni tegevussubjektist. – Ars Grammatica 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 151–158.
- Uuspõld, Ellen 1989.** Modaalsetest ja modaalsest predikaadist eesti keeles. – Keel ja Kirjandus 8, 486–477.
- Uuspõld, Ellen 2001.** *des*- ja *mata*-vormide kaassõnastumine ja eesti komareeglid. – Keele kannul. Pühendusteos Mati Ereli 60. sünnipäevaks 12. märtsil 2001. Koost. ja toim. R. Kasik. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 17.) Tartu, 306–321.
- Valge, Jüri 1979.** Aluste ja öeldiste koordineerimist. – Keel ja Kirjandus 1, 20–25.
- Valge, Jüri 1981.** Lauseliikmete koordineerimisvõimalused tänapäeva eesti keeles. Käsikirjaline kandidaadiväitekirj Tartu ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Valgma, Johannes 1963.** Aluste ja öeldiste kongruentsist eesti kirjakeeles. – Eesti keele süntaksi küsimusi. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 390–425.
- Valmis, Aavo 1972a.** Lisand eesti kirjakeeles. Tallinn. Käsikirjaline kandidaadiväitekirj.
- Valmis, Aavo 1972b.** Eesti keele lisandi esinemisvormid. – Nõukogude Kool 7, 579–583.
- Valmis, Aavo 1972c.** Eesti keele lisandi piirimaist. – Nõukogude Kool 10, 818–823.
- Valmis, Aavo 1972d.** Eesti keele lisandi ühildumisest. – Nõukogude Kool 10, 831–836.
- Valmis, Aavo 1972e.** Lisandi liigid tähendusfunktsiooni järgi. – Keel ja Kirjandus 11, 663–667.
- Valmis, Aavo 1972f.** Mis on lisand. – Keel ja Kirjandus 6, 355–363.
- Valmis, Aavo 1977.** Eesti keele lisandi piirist. – Emakeele Seltsi aastaraamat 22, 1976. Tallinn: Eesti Raamat, 83–98.
- Valmis, Aavo 1979.** Rinnastatud liikmetega lihtlause tänapäeva eesti keeles. – Nõukogude Kool 10, 30–35.
- Valmis, Aavo 1980.** Rindlausest tänapäeva eesti keeles. – Nõukogude Kool 9, 30–34.
- Veski, Asta 1970.** Eesti keele grammatika. II. Kolmas vihik. Määrsõna. Tartu.
- Viitso, Tiit-Rein 1976.** Eesti muutkondade süsteemist. – Keel ja Kirjandus 3, 148–162.
- Viitso, Tiit-Rein 1977a.** Sõna sõnaliikidest. – Keel ja Kirjandus 9, 529–535.
- Viitso, Tiit-Rein 1977b.** Über die Wortarten im Estnischen. – Sovetskoe finno-ugrovedenie 4, 241–252.
- Viks, Ülle 1972a.** Pronominalisatsioon eesti keele elementaarlausest. – Keel ja struktuur 7. Tartu, 53–107.
- Viks, Ülle 1972b.** Sõnast *oma* eesti keeles. – Keel ja struktuur 6. Tartu, 129–138.

- Viks, Ülle 1973.** *Isevärki sõna*. – Keel ja Kirjandus 7, 421–427.
- Viks, Ülle 1977.** Sõnaliik kui niisugune. – Keel ja Kirjandus 9, 521–525.
- Viks, Ülle 1980.** Mõne pronoomeni kasutamisest. (Vabariiklikus õigekeelsuskomisjonis). – Keel ja Kirjandus 10, 617–619.
- Viks, Ülle 1985.** Pronoomenite *üksteise* ja *teineteise* ning *oma* ja *enda* kasutamine. – Kirjakeele teataja 1979–1983. Tallinn: Valgus, 66–72.
- Vilkuna, Maria 1998.** Word order in European Uralic. – Constituent Order in the Languages of Europe. Empirical Approaches to Language Typology 20–1. Ed. A. Siewierska. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 173–233.
- Villup, Astrid 1953.** Viisiadverb ja selle arenemine eesti keeles. Tartu. Käsikirjaline kandidaadiväitekirj.
- Villup, Astrid 1969.** Adverb eesti keeles. Tallinna Pedagoogiline Instituut. Eesti keele ja kirjanduse kateeder. Tallinn.
- Villup, Astrid 1971.** Adverbide esinemissagedusest. – Linguistica 4. Tartu, 221–246.
- Väljataga, Märt 1992.** Paarissõnad eesti keeles. Tartu. Käsikirjaline bakalaureusetöö Tartu ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Vääri, Eduard 1968.** Eesti keele õpik keskkoolile. Tallinn: Valgus.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1875.** Grammatik der Ehstnischen Sprache, zunächst wie sie in Mittelehstland gesprochen wird, mit Berücksichtigung der anderen Dialekte. St.-Pétersbourg.
- Yli-Vakkuri, Valma 1994.** Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä. – Lähivertailuja 7. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Tammi-valkamassa 5.–7.5.1993. Toim. K. Pajusalu, V. Yli-Vakkuri. (= Turun Yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 44.) Turku, 136–149.